

מסכת בכורות פרק ה' - "כָּל פְּסוּלֵי הַמוֹקֵדְשִׁין"

1. לא, א-ב

מתניתין

כָּל פְּסוּלֵי הַמוֹקֵדְשִׁין¹ - נִמְכָּרִין בְּאִיטְלִיז.
וְנִשְׁחָטִין בְּאִיטְלִיז,
וְנִשְׁקָלִין בְּלִיטְרָא.

חוץ מן: הַבְּכוֹר,

וְהַמְעֶשֶׂר - שֶׁהֵנִיחַ לַבְּעָלִים.

פְּסוּלֵי הַמוֹקֵדְשִׁין - הֵנִיחֵם לַהֲקֵדֵשׁ,

וְשֹׁקֵלִין מִנֶּה בְּכֹר מִנֶּה בְּכֹר.

לא, ב גמרא

"כָּל פְּסוּלֵי הַמוֹקֵדְשִׁין - הֵנִיחֵם לַהֲקֵדֵשׁ",

אימת?

אֵילִימָא: לְאַחַר פְּדִיוֹנוֹ - "הֵנִיחֵם לַהֲקֵדֵשׁ"?! הֵנִיחֵם דְּבַעְלִים הוּא!

אֵלָא לְפָנֵי פְדִיוֹנוֹ - "נִשְׁחָטִין"?! הָא בְּעֵי הַעֲמָדָה וְהַעֲרָכָה!

הֵנִיחָא לְמָאן דְּאָמַר: "קִדְשֵׁי מִזְבֵּחַ לֹא הָיוּ בְּכָלֵל הַעֲמָדָה וְהַעֲרָכָה".

אֵלָא לְמָאן דְּאָמַר: הָיוּ בְּכָלֵל "הַעֲמָדָה וְהַעֲרָכָה" - מָאֵי אֵיכָא לְמִימַר?

אֵלָא,

לְעוֹלָם לְאַחַר פְּדִיוֹן,

וּמָאֵי "הֵנִיחֵם לַהֲקֵדֵשׁ"? אֲדַמְעִיקְרָא,

דְּכִיּוֹן דְּשָׂרִי לְהוּ מָר "נִמְכָּרִין בְּאִיטְלִיז וְנִשְׁחָטִין בְּאִיטְלִיז וְנִשְׁקָלִין בְּלִיטְרָא",

טְפִי וּפְרִיק מַעֲיָקְרָא.

רס"י

מתני'

כָּל פְּסוּלֵי הַמוֹקֵדְשִׁין. קדשים
שנפל בהן מום:

הנאתן להקדש. אם מוכרין
אותן ביוקר הנאת הקדש היא
ובגמרא מפרשא כולה:

באיטליז. בשוק שלוקחין הרבה
ונמכר ביוקר:

ונשקלין בליטרא. כדרך
שהקצבין מוכרין בשר חולין:

בכור ומעשר. אם נמכרין ביוקר:
הנאתן לבעלים. בכור הנאתו

לכהן ומוכר הבשר לכל מי
שירצה דבשר בכור נאכל לכל

אדם והכהן נוטל דמיו ולכהן
קרי בעלים של בכור ומעשר

הנאת מכירתו ביוקר לבעליו
ישראל היא ומשום הנאת

הדיוטות לא מזולתין בקדשים
לנהוג בהן מנהג חולין למוכרו

באיטליז אלא בביתו ואף על פי
שלא יקפצו עליהם בני אדם כל

כך ואין נשקלין בליטרא אלא
באומד ואם יפסיד לית לן בה:

ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור.
שאם יש לו חתיכת בשר חולין

שנשקלה בליטרא יכול לשקול
בשר בכור כנגדה:

גמ'

אֵלָא לְפָנֵי פְדִיוֹנוֹ. ודמים
להקדש:

נשחטין. בתמיה והיאך יכול
למוכרו להוציא לחולין לאחר

שחיטה:
הא בעי העמדה והערכה.

דבהמת הקדש אינה נפדית אלא
מחיים דכתיב (ויקרא כז)

והעמיד את הבהמה לפני הכהן
והעריך אותה הכהן וגו':

הניחא למ"ד. בפ' בתרא
דתמורה (דף לב:): קדשי מזבח

לא היו בכלל העמדה והערכה
איכא לאוקומי דנפדין ונמכרין

לאחר שחיטה:
אדמעיקרא. כשהבעלים פודין

אותן מתחלה מיד ההקדש איכא
הנאה להקדש אי שרית ליה

לזבוני באיטליז לאחר פדיון טפי
ופריק:

¹ בכתבי יד, ובנוסח המשניות. גירסת הדפוס: (הֵנִיחֵם לַהֲקֵדֵשׁ), וגורס רשי בלי הסוגרים.

2. לא, ב - לב, א

רָשָׁיו

שהנאתו לבעלים. שאין נותנים שום דמים להקדש על בכור ומעשר בהמה:

לא תפדה. אך בכור שור או בכור עז לא תפדה וגו' (במדבר יח) ומשמע בעלים אין פודין אותן אבל נמכר הוא לאחרים משיבא ליד כהן:

לא יגאל. והיה הוא ותמורתו יהיה קדש לא יגאל ואין נמכר דגמרינן לא יגאל דהכא מלא יגאל כדמפרש לקמן בשמעתין:

ושנייה בקדמותא מברייטא. ופירקה בהשכמת הבקר מברייטא ולקמן מפרש מאי ברייתא ושני לה הכי הכא מתני' במעשר בהמה כו': **השב אבידה.** שאין יכולין לאוכלו כולו ויסריח ובמעשר בעל מום קמירי:

נגעו בה. להתיר:

סרסיה. שמעיה:

אמרה בני מדרשא. להאי פירוקא:

מאן דעקץ. מי הוא שעקצני ונשכני שלא אמרה משמי תעקציה עקרבא שמתא:

דונבות. נעות והנאה הוא לו שדומה כחי:

כומר ענבים. שאוספן בכלי אחד שבעה ימים או שמנה ימים שידחקו ויתבשלו:

מאי ברייתא. דאמרן לעיל ושנייה מברייטא:

מבליעו בחלב. דאסור למכור בשר אלא החלב והעור והגידין ימכור ויבליע לו בהן דמי הבשר שימכור לו העור והגידין ביוקר כמה ששוה הכל ויתן לו הבשר במתנה:

מאי קאמר. מעיקרא תני מוכרין אותו דמשמע כדרכו והדר תני מבליעו:

דגדול. שאינו יתום:

"חוג מן הבכור ומו המעשר שהנתינתו לבעלים".

בשלמא בכור באיטליז הוא דלא מיזדבן, הא בביתיה מיזדבן. אלא מעשר בביתיה מי מיזדבן?! והתניא:

"בבכור נאמר: **לא תפדה**"² (במדבר יח, יז) - ונמכר חי.

במעשר נאמר: **"לא יגאל"**³ (ויקרא כו, לג) - ואינו נמכר לא חי ולא שחוט, לא תם ולא בעל מום!

הא מילתא איקשאיא ליה לרב ששית באורחא, ושנייה בקדמותא מברייטא. במעשר בהמה של יתומים עסקינן, ומשום השבת אבידה נגעו בה.

רב! אידי סרסיה דרב ששית הוה שמעיה מינה, אזל אמרה בי מדרשא ולא אמרה משמיה, שמעיה רב ששית איקפד, אמר: מאן דעקיץ ליעקציה עקרבא.

ורב ששית - מאי נפקא ליה מינה?

דאמר רב יהודה אמר רב:

מאי דכתיב: **"אגודה באהלך עולמים"**⁵ (תהלים סא, ה)?

וכי איפשר לאדם לגור בשני עולמים?!

אלא אמר דוד: רבונו של עולם, יאמרו דבר שמועה מפני בעולם הזה.

דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי:

כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה - שפותתיו דובבות בקבר.

ואמר רבי יצחק בר זעירי:

מאי קראה?

"והחפץ כיון הטוב הולך לדודי למישורים דובב שפתי ישנים" (שיר השירים ז, י) - ככומר של ענבים,

מה כומר של ענבים כיון דאדם נוגע בו - דובב,

אף תלמידי חכמים, כיון שאדם אומר דבר שמועה מפיו - דובבות שפתי בקבר.

מאי "ברייטא"?

דתניא:

"מעשר בהמה של יתומים - מוכרין אותו.

ומעשר בהמה ששחטו - מבליעו בעורו,

בחלב,

ובגידו,

ובקרניו."

מאי קאמר?

אמר אביי:

הכי קאמר: מעשר בהמה של יתומים מוכרין אותו - בהבלעה.

מפלל דגדול - בהבלעה לא.

² אך בכור שור או בכור קטן או בכור עז לא תפדה קדש הם את דמים תזרק על המזבח ואת חלבם תקטיר אשה לריח ניחח לה'

³ אלה מועדי ה' אשר תקראו אתם מקראי קדש להקריב אשה לה' עלה ומנחה זבח ונסכים דבר יום ביומו

⁴ הגהות הבי"ח. גירסת וילנא: רפי

⁵ אגודה באהלך עולמים אחסה בסתר כנפיה סלה

מאי שנא מהא דתנן:

"הלוקח לולב מחבירו בשביעית - נותן לו אתרוג במתנה,

לפי שאינו רשאי ללוקחו בשביעית" (סוכה לט.).

והוינן בה: לא רצה ליתן לו במתנה - מאי?

ואמר רב הונא: מבליע לו דמי אתרוג בלולב!

התם - לא מוכחא מילתא.

הכא - מוכחא מילתא.

אמר רבא:

אם כן **"מעשר בהמה"** תרי זמני למה לי?

אלא אמר רבא:

הכי קאמר: מעשר בהמה של יתומים - מוכרין אותו כדרכו.

ומעשר בהמה גדול ששחטו - מבליעו: בעורו,

בחלב,

בגידו,

ובקרניו.

אמר רבא:

מנא אמינא לה?

דכתיב: **"והיה הוא ותמורתו יהיה קדש לא יגאל"** (ויקרא כז, לג),

אימתי עושה תמורה? מחיים,

אימתי אינו נגאל? מחיים,

הא לאחר שחיטה - נגאל.

ורבנן הוא דגורו לאחר שחיטה, אטו לפני שחיטה.

דבר הנישום מחיים - גזור רבנן לאחר שחיטה, אטו לפני שחיטה,

דבר שאינו נישום מחיים - לא גזור רבנן.

לבא

וביתמי - אוקמוה רבנן אדאורייתא.

ואף רב שמואל בר רב יצחק סבר לה להא דרבא.

דאמר רב שמואל בר רב יצחק:

מנין למעשר בהמה של יתומים, שמוכרים אותו כדרכו?

שנאמר: **"רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר"**⁷ (דברים יב, טו),

איזהו דבר שאין בו ברכה מחיים, אלא לאחר שחיטה?

הוי אומר זה מעשר בהמה.

רפ"י

הלוקח לולב. לוקח אדם בשביעית מעם הארץ פירות שנלקטו בשביעית משום דבת ששית שנכנסת לשביעית היא וכל האילנות הולכין אחר חנטה חוץ מאתרוג ואתרוג אינו רשאי ליקח בשביעית אע"ג דחנטה בששית משום דאתרוג בתר לקיטה אזלינן ופירות שביעית היא ואין מוסרין דמי פירות שביעית לעם הארץ שעושה בהם סחורה ואינו מבערן בזמן הביעור כשכלה לחיה שבשדה:

התם לא מוכחא מילתא. משום דדמיו קלים ואינו ניכר שהבליעם בלולב אבל הכא אפילו דבהבלעה נמי מוכחא מילתא דמוכר הבשר דהדבר ידוע שאין עור נמכר כולי האי בדמים יקרים:

אם כן. דכולה חדא קתני: **תרי זמני.** מעשר בהמה דתני בבביתא ל"ל:

והיה הוא ותמורתו. במעשר בהמה כתיב ומהאי לא יגאל נפקא לן דאינו נמכר הילכך כי אסריה קרא למכור דומיא דעשיית תמורה הוא דאסר ליה: **אימתי עושה תמורה מחיים.** ה"נ אימתי אינו נגאל לא אמרה תורה אלא מחיים אבל לאחר שחיטה נמכר:

ורבנן גזורו לאחר שחיטה אטו לפני שחיטה. כדקתני לעיל אינו נמכר לא חי ולא שחוט:

דבר הנישום. נמכר מחיים כגון הבשר שכל חשיבות דבהמה אינו אלא בבשר גזור רבנן לאחר שחיטה:

ושאינו נישום מחיים. כגון העור והגדין שחשיבות שום דמי הבהמה אינו בשביל העור הלכך בהבלעה שרי אפי' דגדול וביתמי משום השבת אבידה אוקמוה אדאורייתא דלאחר שחיטה מוכר כדרכו:

סבר לה להא דרבא. דמעשר לאחר שחיטה דאורייתא שרי למכור:

רק בכל אות נפשך. מוקמינן בספרי דבפסולי המוקדשין מישתעי וכתוב תזבח ואכלת:

איזהו דבר שאין בו ברכה מחיים. שאין נהנין מהם מחיים דהא שאר קדשים אם נפל בהן מום פודן ויכול למוכרן מחיים לכל מי שירצה:

אלא זה מעשר בהמה. דכתיב ביה לא יגאל דאינו נמכר מחיים וכתב דלאחר זביחה איכא ברכה וההוא ברכה מכירה היא דדומיא דברכה שאסר לך מחיים התיר לך לאחר שחיטה ומה ברכה היתה ראויה בו מחיים מכירה אלמא לאחר שחיטה נמכר מדאורייתא והא דתני אינו נמכר שחוט דרבנן הוא הילכך ביתמי מוקמינן אדאורייתא:

⁶ מסורת הש"ס. גירסת וילנא: (דתנא)

⁷ **רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר ככרפת ה' אלהיך אשר נתן לך בכל שערך הטמא והטהור יאכלנו כצבי וקאיל**

3. לב, א

רש"י

מהו להבליע. דמי בשר מעשר
בהמה של גדול עם דמי
העצמות:
דקה. אין העצמות ראויים
לכלום ואין מבליעין:
גסה. ראויין העצמות לקתא
דנגרי וחציני ומבליעין:
באתריה דמר. עושין כלים
מעצמות ובאתריה דמר אין
עושין כלים מעצמות ואין
מבליעין:

איבעיא להו:
מהו להבליעו בעצמות?

רבי חייא ורבי שמעון ברבי:
חד אמר: מבליעו,
וחד אמר: אין מבליעו.

ולא פליגי:
הא - בדקה.
הא - בגסה.

ואיבעית אימא:
אידי ואידי בגסה,
ולא פליגי:
מר - כי אתריה,
ומר - כי אתריה.

4. לב, א-ב

רס"י

מנא ה"מ. דמעשר אינו נמכר דמאי משמע מכירה מלא יגאל: **בחרמים.** כתיב (ויקרא כז) לא ימכר ולא יגאל כל חרם קדשים וגו':

מפני. שצריך שיהיו תיבות הללו לא יגאל מופנין לדרשא זו: **שכן חלין על הכל.** שאם החרים את הקדשים חל חרם עליהן ונותן לכהן כפי טובת הנאה שיש לו בהן כדאמר בערכין בפי המקדש שדהו (דף כח:). תאמר במעשר שאינו חל אלא על החולין ועוד חרם חל על כל העדר ומעשר אינו אלא עשירי: **איכא למיפרך.** דאיצטריך לא יגאל דחרמים דמעשר לא גמירי דמה למעשר שכן קדש לפניו ולאחריו שאם קרא לעשירי תשיעי ולתשיעי עשירי ולאחד עשר עשירי שלשתן מקודשים:

דאיכא למיפרך. במעשר כדפרכין גבי חרמים מה לבכור שכן קדושתו מרחם תאמר במעשר שאין קדושתו מרחם ולהכי איצטריך לא יגאל דמעשר:

והעברת קרא יתירא הוא. ומופנה לגזירה שוה ללמוד העברה העברה על מעשר שלא יגאל ואין משיבין עליה הילכך לא יגאל דמעשר מופנה הוא ומאי טעמא האי קרא יתירא דמצוי למכתב כל פטר רחם לה' כדכתיב קרא אחרינא (שמות יג) כל פטר רחם לה' והעברת למה לי ש"מ קרא יתירא הוא:

בכור נמי נילף גאולה גאולה מחרמים. דלא ימכר דאע"ג דלא כתב בבכור גאולה כתב ביה פדייה (שם) והיא היא:

גופא:

"בבכור הוא אומר: 'לא יפדה'" ⁸ (במדבר יח, יז) **ונמכר.** **במעשר נאמר: 'לא יגאל'"** ⁹ (ויקרא כז, לג) **ואינו נמכר, לא חי ולא שחוט, ולא תם ולא בעל מום."**

מנא הני מילי?

אמר רב חיינא אומר רב, **וכן אמר רב דימי אומר רבי יוחנן:** **נאמר "לא יגאל" במעשר (ויקרא כז, לג), ונאמר "ולא יגאל" ¹⁰ (ויקרא כז, כח) בחרמים,** **מה להלן - מכירה עמו,** **אף כאן - מכירה עמו.**

אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרב הונא בריה דרב יהושע: **מפני.**

דאי לא מפני, **איכא למפרך:** **מה לחרמים שכן חלים על הכל.**

לאיי,

אפנויי מפני.

לא יאמר "ולא יגאל" בחרמים, **ויגמר ממעשר:** **מה מעשר קדוש ואינו נגאל, אף חרמים קדושים ואינם נגאלין.** **"ולא יגאל" דכתב רחמנא - למה לי? לאפנויי.**

איכא למיפרך: **מה למעשר, שכן קדוש לפניו ולאחריו!**

אלא: **לא יאמר "לא יגאל" בחרמים,** **ויגמר מבכור:** **מה בכור קדוש ואינו נגאל - אף חרמים קדושים ואינם נגאלין.** **"לא יגאל" דכתב רחמנא - למה לי? לאפנויי.**

איכא למיפרך: **מה לבכור שכן קדושתו מרחם!**

אלא:

לא יאמר "לא יגאל" במעשר, **ויגמר 'העברה' ¹¹ (ויקרא כז, לב) 'העברה' ¹² (שמות יג, יב) מבכור,** **מה בכור - קדוש ואינו נגאל,** **אף מעשר - קדוש ואינו נגאל.** **"לא יגאל" דכתב רחמנא במעשר - למה לי? לאפנויי.**

ואכתי במעשר נמי לא מפני, **דאיכא למיפרך כדפרכין!**

"והעברת" - קרא יתירא הוא.

בכור נמי נילף 'גאולה' 'גאולה' מחרמים!

דמעשר מפני דבכור לא מפני.

רס"י

גאולה דמעשר מפני. כדאמרן הלכך דיינינן ליה גזירה שוה מחרמים אבל פדייה דבכור לא מפני דאיצטריך לגופיה ולאגמורי נמי אמעשר בהעברה העברה:

ומאי חזית. דפדייה דבכור

⁸ אף בכור שזר או בכור קשב או בכור עז לא תפדה קדש הם את דמם תזרק על המזבח ואת חלבם תקטיר אשה לריח ניח
⁹ לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו ואם המיר ימירנו וזהו הוא ותמורתו יהיה קדש לא יגאל
¹⁰ אף כל חרם אשר יחרם איש לה' מקל אשר לו מאדם ובהמה ומשדה אחרתו לא ימכר ולא יגאל כל חרם קדש קדשים
¹¹ וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבר תחת השבט העשירי יהיה קדש לה'
¹² והעברת כל פטר רחם לה' וכל פטר שגר בהמה אשר יהיה לך הזקרים לה'

ומאי חזית ד'לא תפדה' דבכור לגופיה ודמעשר לאפנויי?
ואימא: דמעשר לגופיה דבכור לאפנויי!

דנין 'גאולה' מ'גאולה',
ואין דנין 'פדיה' מ'גאולה'.

מאי נפקא מינה?

הא תנא דבי רבי ישמעאל:

"ושב הכהן" ¹³ (ויקרא יד, ט), "ובא הכהן" ¹⁴ (ויקרא יד, מד),
זו היא שיבה, זו היא ביאה!"

הני מילי היכא דליכא דדמי ליה,
אבל איכא דדמי ליה מדדמי ליה ילפינן.

ולילף בכור העברה' העברה' ממעשר, שאסור למוכרו,
דהא מעשר נמי גמר 'גאולה' 'מחרמים'!

מיעט רחמנא גבי חרמים, "הוא" (ויקרא כז, כח) - "הוא" ולא בכור.

ואימא "הוא" - ולא מעשר!

מעשר 'גאולה' כמותו.

רבא אמר:

"לא יגאל" דחרמים - לא צריד,
דאיתנהו היכא?
אי בי בעלים - הקדש נינהו!
אי בי כהן - חולין נינהו!

דתניא:

"חרמים:

כל זמן שהו בבית בעלים - הרי הו כהקדש לכל דבריהם,

שנאמר: "כל חרם קדש קדשים הוא לה" ¹⁵ (ויקרא כז, כח),

ותנן לכהו - הרי הו בחולין לכל דבריהם,

שנאמר: "כל חרם משראל לה יהיה" (במדבר יח, יד).

"לא ^ יגאל" דכתב רחמנא למה לי?

אם אינו ענין לחרמים - תנהו ענין למעשר.

לבב,

אימא: תנהו ענין לבכור!

מעשר 'גאולה' כמותו.

רב אשי אמר:

"לא יגאל" ¹⁶ (ויקרא כז, לג) דמעשר לא ימכר הוא.

אמר רב אשי:

מנא אמינא לה??

דכתבי: "יהיה הוא ותמורתו יהיה קדש לא יגאל" (ויקרא כז, לג),

¹³ ושב הכהן ביום השביעי וראה ונהה פשה הנגע בקירת הבית

¹⁴ ובא הכהן וראה ונהה פשה הנגע בבית צרעת ממארת הוא בבית טמא הוא

¹⁵ אף כל חרם אשר יחרם איש לה' מקל אשר לו מאדם ובהמה ומשדה אחזתו לא ימכר ולא יגאל כל חרם קדש קדשים הוא לה'

¹⁶ לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו ואם המיר ימירנו ויהיה הוא ותמורתו יהיה קדש לא יגאל

רש"י

העמדה והערכה בעי. אלא ודאי ליתיה בתורת פדיון כלל ואינו קדוש לתפוס את דמיו בקדושה והאי לא יגאל לא ימכר הוא ומשום דעביד ביה עובדא דחול קאסר ליה רחמנא הילכך מחיים דחמירא קדושתיה אסור לאחר שחיטה דאקלישא קדושתיה דהא נשחט בחוץ לאכילת זרים שרי למכור:

גאולה. משמע בבעלים ותופס ליה פדיונו דאי אין תופס פדיונו למה להו לבעליו לפדותו אלא לאו ש"מ לא ימכר משום עובדיו דחול קאסר ליה קרא:

להכי כתב לא יגאל. דמדאפיק מכירה בלשון גאולה שמע מינה דלא איזדבני מיזדבן הוא ולא אפרוקי מיפריק ובגאולה גרידתא ליכא לאוקמה דא"כ לא מצינן למידק הא לאחר שחיטה נגאל:

אימתי עושה תמורה? מחיים.

אימתי אינו נגאל? מחיים,

הא לאחר שחיטה - נגאל.

הא בעי העמדה והערכה!

אלא שְׁמַע מִיְנָה: **"לא יגאל"** - לא ימכר הוא.

הניחא למאן דאמר: "קדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה".

אלא למאן דאמר: "קדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה" - מאי איכא למימר?

אנן הכי קאמרין: מי איכא מיד¹⁷ דמחיים לא מיפריק, ולאחר שחיטה מיפריק?!

אלמה לא? מחיים דאלימא קדושתיה - לא מיפריק,

לאחר שחיטה דאקיל ליה קדושתיה - מיפריק!

ולא כל דכן הוא?!

ומה מחיים, דאלימא למיתפס פדיונו - לא מיפריק,

לאחר שחיטה, דלא אלימא למיתפס פדיונו, מיפריק?

אלא שְׁמַע מִיְנָה: **"לא יגאל"** - לא ימכר הוא.

ולכתוב רחמנא: 'לא ימכר'!

אי כתב רחמנא: 'לא ימכר' - הוה אמינא: איזדבני הוא דלא מזדבן דקא עביד עובדיו דחול,

אבל איפריקי מיפריק, דהא עיילי דמיו להקדש,

להכי כתב רחמנא: **"לא יגאל"** - דלא איזדבני מיזדבן,

ולא איפריקי מיפריק.

5. לב, ב - לג, א

רס"י

מתני'

לא ימנה. אפי' אם זימן כהן
אורח ישראל על הבכור בעל מום
לא יאכל עמו:

גמ'

מתניתין. דשרי עובד כוכבים
באכילת בכור מני ר' עקיבא היא
דמתיר אליבא דב"ה קאמר ר'
עקיבא דבית הלל מתירין אפי'
עובד כוכבים:

מה בחזה ושוק כהנים אין
ישראל לא. דכתיב ואתה ובניך
ובנותיך אתך:

הני מילי בכור תם. איתקש
לחזה ושוק דהא קרא בתם
קמשתעי דכתיב לעיל מיניה את
דמם תזרוק אבל בעל מום כתיב
בפרשת כל הבכור (דברים טו)
הטמא והטהור יחדו:

זר שאוכל בקדשים קלים.
שלמים ומעשר ופסח:

בעבודת צבור. דאם אין כהן
טהור באותו בית אב עושה טמא
עבודת צבור דכתיב במועדו
ואפילו בשבת ואפי' בטומאה:

באכילת זר. קמייירי ובאכילה זר
עדיף מטמא כדאמרן בקדשים
קלים דלא משכחת אכילה דכהן
טמא מותר בה זר אסור בה:

ואידך. תנא קמא אליבא דבית
הלל אמר לך תלתא צבי ואיל
כתיבי בראה אנכי חד לכדרבי
יצחק ורבי אושעיא ולא נתפרש
לנו היכן:

מתניתין

בית שמאי אומרים:

לא ימנה ישראל עם הפהן לבכור.

ובית הלל מתירין,

ואפילו גוי.

גמרא

מתניתין מני?

רבי עקיבא היא,

דתינא:

"בכור, אין נמניו עליו אלא חבורה שכולה כהנים,

דברי בית שמאי.

ובית הלל אומרים:

אפילו זרים.

רבי עקיבא מתיר אפילו גוי."

מאי טעמא דבית שמאי?

דכתיב: "ובשרם יהיה לה" ¹⁸ (במדבר יח, יח),

מה ה'תם: כהנים - אין,

ישראל - לא,

אף הקא: כהנים - אין,

ישראל - לא.

לגא, ובית הלל?

הני מילי תם,

אבל בעל מום - כתיב: "הטמא והטהור יחדיו יאכלנו" ¹⁹ (דברים טו, כב).

ומה טמא שאינו אוכל בקדשים קלים - אוכל בבכור,

זר שאוכל בקדשים קלים - אינו דין שיאכל בבכור?!

איכא למיפרך:

מה לטמא, שכן הותר מקללו בעבודת צבור!

ובית הלל?

אטו בעבודה קאמר?!

באכילה קאמרין,

אכילת זר עדיף.

"ורבי עקיבא מתיר, ואפילו גוי."

מאי טעמא דרבי עקיבא?

"כצבי וקאיל" (דברים טו, כב),

מה צבי וקאיל - מותר לגוי,

אף פסולין - מותר לגוי.

ואידך?

¹⁸ ובשרם יהיה לה פחזה התנופה וכשוק הימין לה יהיה

¹⁹ בשעריך תאכלנו הטמא והטהור יחדיו כצבי וקאיל

רס"י

לכדר' אלעזר הקפר. בשחיטת חולין בפי שני (דף כח.):
מה התם. חזה ושוק נדות לא דטמא שאכל את הקדש חייב בכרת:
הפסח שבא בטומאה. שנטמאו רוב צבור במת ועשו פסח בטומאה לא יאכלו ממנו זבים וזבות אע"ג דאכלי ליה טמאי מתים אלמא שני לן בין טומאה היוצאה מגופו לטומאה שאינה יוצאה מגופו:
התם. הוא דזבין לא יאכלו משום דבהדיא גלי רחמנא טמא נפש מותרין ותו לא דכתיב (במדבר ט) איש כי יהיה טמא לנפש וגוי ומינה דייקין איש נדחה לפסח שני ולא צבור ובטמא נפש הוא דגלי רחמנא איש ולא צבור אבל טומאת זבות כדקיימי קיימי אבל הכא בבכור סתמא כתב רחמנא הטמא והטהור:

תלתא **"צבי ואיל"** כתיבי (דברים יב, טו; יב, כב; טו, כב),
 חד - לכדרבי יצחק ורבי אשעיא,
 וחד - לכדרבי רבי אלעזר הקפר,
 ואידך - מה צבי ואיל - פטורים מן הבכורה,
 אף פסולי המוקדשין - פטורין מן הבכורה.

תנו רבנן:

**"בכור - אין מאכילין אותו לנדות,
 דברי בית שמאי."**

**ובית הלל אומרים:
 מאכילין אותו לנדות."**

מאי טעמא דבית שמאי?

דכתיב: **"ובשרם יהיה לה"**²⁰ (במדבר יח, יח),
 מה התם - נדות לא,
 אף הכא - נדות לא.

ובית הלל?

הני מילי תם,
 אבל בעל מום - הטמא והטהור אכלה²¹.

ובית שמאי?

הני מילי היכא דאין טומאה יוצאה עליו מגופו,
 אבל היכא דטומאה יוצאה עליו מגופו - לא.

דאשכחן דפליג רחמנא בין טומאה יוצאה עליו מגופו לבין שאין טומאה יוצאה עליו מגופו,
 דתנו:

**"הפסח שבא בטומאה - לא יאכלו ממנו זבים,
 ומצורעין,
 וזבות,
 ונדות,
 ויולדות."**

ובית הלל?

התם - הוא דגלי רחמנא: **"טמא נפש"**²² (במדבר ט, י),
 אבל הכא - **"טמא"** סתמא כתיב (דברים טו, כב), לָא שְׁנָא.

²⁰ ובשרם יהיה לה פחזה התנופה וכשוק הימין לה יהיה

²¹ בשעריך תאכלנו הטמא והטהור יהיו בצבי וקאיל (דברים טו, כב)

²² דבר אל בני ישראל לאמר איש איש מי יהיה טמא לנפש או בדרך חקה לכם או לדתיתכם ועשה פסח לה'

6. לג, א-ב

תִּנּוּ רַבָּנִן:

"אִין מְרַגְלִין בְּיוֹם טוֹב.**בְּיוֹצֵא בּוֹ, אִין מְרַגְלִין בְּבֹכּוֹ,****וְלֹא בְּפִסּוּלֵי הַמוֹקֵדְשִׁין."**

בְּשִׁלְמָא "יוֹם טוֹב" - דְּקָא טָרַח טִירְחָא דְלֹא חֲזִי לֵיהּ,

אֱלָא "בְּבֹכּוֹ" - מָאן תִּנָּא?

אָמַר רַב חֲסֵדָא:

בֵּית שְׁמַאי הִיא,

דְּאָמַר: **"אִין מְאָכִילִין אוֹתוֹ לְנִדּוֹת."****"וְלֹא בְּפִסּוּלֵי הַמוֹקֵדְשִׁין" - מָאן תִּנָּא?**

אָמַר רַב חֲסֵדָא:

רַבִּי אֱלֶעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא,

דְּתִנּוּ:

"הָיוּ לְפָנָיו שְׁתֵּי חֲטָאוֹת,**אַחַת תְּמִימָה, וְאַחַת בְּעֵלְת מוֹם: תְּמִימָה - תִּקְרָב,****בְּעֵלְת מוֹם - תִּיפְרָה.****נִשְׁחָטָה בְּעֵלְת מוֹם:****אִם עַד שְׁלֹא נִזְרַק דָּמָה שֶׁל תְּמִימָה - מוֹתֶרֶת,****אִם מִשְׁנִזְרַק דָּמָה שֶׁל תְּמִימָה - אֲסוּרָה.****רַבִּי אֱלֶעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמַר:****אִפִּילוּ בָּשָׂר בְּקִדְרָה, וְנִזְרַק דָּמָה שֶׁל תְּמִימָה - אֲסוּרָה."**

וְרַב חֲסֵדָא,

לֹקֶמָה כּוֹלָה כְּבֵית שְׁמַאי!

דְּלִמָּא עַד כָּאן לֹא קָאָמַר בֵּית שְׁמַאי אֱלָא בְּבֹכּוֹ, דְּקְדוּשָׁתוֹ מִרְחָם,

אֱבָל פִּסּוּלֵי הַמוֹקֵדְשִׁין, דְּאִין קְדוּשָׁתוֹ מִרְחָם - לֹא.

לג, וְלֹקֶמָה כּוֹלָה כְּרַבִּי אֱלֶעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן!

דִּילִמָּא עַד כָּאן לֹא קָאָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן הֵתֵם, אֱלָא פִּסּוּלֵי הַמוֹקֵדְשִׁין,

דְּאֵלִימִי לְמִיתָפֶס פְּדִיוֹנוֹ,

אֱבָל בְּכּוֹר, דְּלֹא אֵלִים לְמִיתָפֶס פְּדִיוֹנוֹ - לֹא.

וְרַבִּי אֱלֶעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן,

לֵית לֵיהּ **"כָּל פִּסּוּלֵי הַמוֹקֵדְשִׁין - נִמְכָּרִין בְּאִיטְלִיז,****וְנִשְׁקָלִין בְּלִיטְרָא"?**

אֲלָמָא: דְּכִין דְּאִיכָא רוּחָא לְהַקְדֵּשׁ - שְׂרִי לֵהּ!

אָמַר רַב מְרִי בְרִיה דְּרַב כְּהֵנָּא:

מִה שְׁמִשְׁבִּיחַ בְּעוֹר - פְּגָם בְּבָשָׂר.

בְּמַעֲרָבָא מִשְׁמִיָּה דְּרַבִּינָא אָמְרִי:

מִפְּנֵי שְׁנֵרָאָה כְּעוֹבֵד עֲבוּדָה בְּקִדְשִׁים.

רַבִּי יוֹסִי בַר אֲבִין אוֹמַר:

גִּזְרָה שְׁמָא יְגַדֵּל מִהוֹן עֲדָרִים עֲדָרִים.

רַבִּי

אִין מְרַגְלִין בְּבֹכּוֹ. ואִפִּי בַעַל מוֹם לַהֲפָשִׁיטוֹ דְּרַךְ הַרְגָּלִים כֹּל הָעוֹר שֶׁלֹּם לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ מִפּוֹחַ לִנְפָחִים אוֹ לְמוֹכְרֵי דְּבַשׁ וּשְׁמֵן שְׁנוֹתֵינִן אוֹתוֹ בַּעֲוֹנוֹת כְּבָשִׁים הַמִּפְשִׁיטִין שְׁלִימִים:

וְלֹא בְּפִסּוּלֵי הַמוֹקֵדְשִׁין. אַע"פ

שֶׁנִּפְדּוּ וּשְׁחָטוּן לֹאכִילָה:

דְּלֹא חֲזִי לֵיהּ. בְּיוֹם טוֹב:

ב"ש הִיא. דְּסַבְרִי בְּכּוֹר בַּעַל מוֹם בְּקְדוּשָׁתוֹ קֹאֵי אִפִּי לְאַחַר שְׁחִיטָה כְּתֹם וְכִי הִיכִי דָתִם אִין מְרַגְלִין מִשּׁוּם בְּזִיווֹן דְּקִדְשִׁים דְּפּוֹגֵם הַבָּשָׂר דְּמַתִּירָא לְחַתּוֹךְ הָעוֹר וְחוֹתֵךְ הַבָּשָׂר בְּבַעַל מוֹם נִמִּי אִין מְרַגְלִין:

רַבִּי אֱלֶעָזָר בְּרַבִּי שְׁ. דְּמַחְמִיר בְּפִסּוּלֵי הַמוֹקֵדְשִׁין דְּאָמַר אִפִּילוּ לְאַחַר שְׁחִיטָה בְּקְדוּשַׁתִּיהוּ קִיִּימִי:

שְׁתֵּי חֲטָאוֹת. שֶׁהִפְרִישׁן לְאַחֲרֵיכֶן שֶׁאִם תִּאֲבֹד הָאֶחָת יִתְכַּפֵּר בַּחֲבִירָתָהּ וְנִפְל מוֹם בְּאַחַת:

תְּמִימָה תִּקְרָב. לַחֲטָאוֹת:**בְּעֵלְת מוֹם תִּפְדֶּה.** וְדַמְיָה לְנִדְבַת שׁוֹפְרוֹת:**נִשְׁחָטָה בְּעֵלְת מוֹם.** אַחַר פְּדִיוֹנָה:**אִם עַד שְׁלֹא נִזְרַק דָּמָה שֶׁל תְּמִימָה.** נִשְׁחָטָה:

מִתְרַת. בְּאִכִּילָה וְאַע"ג שֶׁנִּזְרַק דָּם הַתְּמִימָה קוֹדֵם שֶׁתִּיאַכֵּל בָּשָׂר בְּעֵלְת מוֹם דְּסַבִּירָא לָן דְּמֵאחֲרָ שְׁבָאֵת לְכֹלֵל הִיתֵר זְבִיחָה שׁוֹב אִין בַּה קְדוּשָׁה בְּבַעֲלַת מוֹם:

אִם מִשְׁנִזְרַק דָּמָה שֶׁל תְּמִימָה

נִשְׁחָטָה אֲסוּרָה. אִפִּילוּ בַּהֲנָאָה דְּהוּיָא לֵה חֲטָאֵת שְׁכִיפְרוּ בְּעֵלְיָה וְלִמְתִּיָּה אֲזֵלָא דְּזוּ הִיא אַחַת מִחֲמַשׁ חֲטָאוֹת מִתּוֹת:

אִפִּילוּ בָּשָׂר בְּקִדְרָה כו' אֲסוּרָה.

בָּשָׂר בְּעֵלְת מוֹם דְּסַבִּירָא לֵיהּ אִפִּילוּ לְאַחַר שְׁחִיטָה בְּקְדוּשַׁתִּיהוּ קִיִּימִי וְחֲטָאֵת שְׁכִיפְרוּ בְּעֵלְיָה מִקְרִיא:

לֹקֶמָה כּוֹלָה כְּב"ש. דְּקִס"ד דְּכִי הִיכִי דְּמַחְמִיר ב"ש בְּבֹכּוֹ מִחְמִיר נִמִּי בְּשָׂר פִּסּוּלֵי הַמוֹקֵדְשִׁין:

וְר"א בְּר"ש. דְּמַחְמִיר בְּפִסּוּלֵי הַמוֹקֵדְשִׁין לְאַחַר שְׁחִיטָה מִי לֵית לֵיהּ הָא דְּתִנּוּ נִמְכָּרִין בְּאִיטְלִיז אֲלֵמָא לֹא בְּקְדוּשַׁתִּיהוּ קִיִּימִי וּמִשּׁוּם הָאִי רוּחָא דְּהַקְדֵּשׁ דְּכִין דְּזִימְנִין דְּטַפִּי וּפְרִיק מַעֲיָקְרָא כְּדָמַרְן שְׂרִי לֵיהּ מִר ה"נ לִישְׂרִי לְהַרְגִּיל מִשּׁוּם רוּחָא דְּהַקְדֵּשׁ דְּכִין דִּימְכּוֹר הָעוֹר בִּיקוֹר טַפִּי וּפְרִיק מַעֲיָקְרָא:

פָּגָם בְּבָשָׂר. וְלִיכָא רוּחָא בְּבָשָׂר כּוֹלֵי הָאִי שְׁהִירִי מַחְתֵּךְ אֶת הַבָּשָׂר וּפּוֹשְׁטָה עִם הָעוֹר:

בְּמַעֲרָבָא אֲמַרִי. לְעִיל קֹאֵי כְּלוּמַר לְעוֹלָם דְּבָרֵי הַכֹּל הִיא דְּאֲסוּר לְהַרְגִּיל דְּבִזְיוֹן גָּדוֹל הוּא שְׁנֵרָאָה כְּעוֹבֵד עֲבוּדָה בְּקִדְשִׁים שְׁמוּכְרִין הָעוֹר לְצוּרֵךְ מִפּוֹחַ כְּשֶׁהוּא עֲדִין עַל הַקְדָּשִׁים:

שְׁמָא יְגַדֵּל עֲדָרִים עֲדָרִים. כְּלוּמַר דְּבָרֵי הַכֹּל אֲסוּר לְהַרְגִּיל דְּאִי שְׂרִית לֵיהּ אֶתִּי לְשִׁהוּיָהּ מִלְּשָׁחוּט עַד שִׁימְצָא בְּנֵי אָדָם הַמְּבַקְשִׁים עוֹרוֹת שְׁלִימִים וּבִין כֵּךְ וּבִין כֵּךְ יְגַדֵּל עֲדָרִים מִפּוֹסְלוֹ הַמוֹקֵדְשִׁין וְאֶתִּי בָּהוּ לִידֵי תַקְלָה לְגִזְיָה וְעִבּוּדָה:

7. לג, ב - לד, א

רפ"י

מתני'
שאחזו דם: אפינודו"ר:
אפי' מת: אם לא יקיווהו:
אין מקיזין לו את הדם: ואפי'
 במקום שאין עושין מום דיכול
 לחזור ולהתרפאות המכה והכי
 מפרש בפ"ק דפסחים מתוך
 שאדם בהול על ממונו אי שרית
 ליה במקום שאין עושה בו מום
 אתי למיעבד במקום שעושה בו
 מום:
יקיז ובלבד שלא יעשה מום.
 שלא יחתוך ושלא יפגום את
 אזנו ואת ניב שפתיו שאין עתיד
 לחזור ולהתרפאות דסברי רבנן
 כ"ש אי לא שרית ליה במקום
 שאין עושה מום אתי למיעבד
 במקום מום:
לא ישחט עליו: במום הזה
 הואיל והטילו עד שיפול בו מום
 אחר:
יקיז אף במקום שעושה מום.
 דסבר ר"ש דבר שאין מתכוין
 מותר:

גמ'
וחכ"א יקיז אף במקום שעושה
מום: אם צריך להקיז מאותו
 אבר ולא יניחנו שימות:
תורפה: במקום גילוי ואינו
 משומר:
רבי יהושע אומר כו': מעכשיו
 אינה ראויה לאכילה שמא
 טמאה היא ולא לזילוף שמא
 טהורה ואסור לאבדה הלכך
 יגלנה ותיטמא ותהא ראויה
 לזילוף:
ר"מ: דאוסר לקלקלו ומתיר
 לתקנו אם יכול לעשותו בלא
 מום קאמר דיקיז שלא ימות
 כר"א דאסור לגרום לה טומאה
 אלא מצניעה שלא תיטמא:
ורבנן: דשרו להטיל מום קודם
 שימות כדי שיראה לאכילה כר'
 יהושע דאמר יגרום לה טומאה
 כדי שיראה לזילוף ור' יהודה
 דאמר אע"ג דמית ואזיל לאיבוד
 לא יקלקלו ולא יתקנו כר"ג
 דאמר לא יתקנה ולא
 יקלקלה:
דקעביד בידיה: שמטיל בו מום
 הלכך ימות מעצמו ולא יטיל בו
 מום:
דגרמא בעלמא: שמניחה במקום
 התורפה וגורם לה טומאה:
כו' יהושע ס"ל: דמתיר שיגרום
 לה טומאה ותהא ראויה לזלף
 משיניחנה ולא תהא ראויה
 לכלום:
אלא שמא יבא אליהו: ויאמר
 שלא נגעה בה טומאה:

מתניתין

בכור שאחזו דם - אפילו מת, אין מקיזין לו דם,
דברי רבי יהודה.

וחכמים אומרים:

יקיז, ובלבד שלא יעשה בו מום,
ואם עשה בו מום - הרי זה לא ישחט עליו.

רבי שמעון אומר:

יקיז, אף על פי שהוא עושה בו מום.

גמרא

תנו רבנן:

"בכור שאחזו דם - מקיזין לו את הדם במקום שאין עושים בו מום,
 ואין מקיזין לו את הדם במקום שעושים בו מום,
דברי רבי מאיר.

וחכמים אומרים:

אף במקום שעושה בו מום,
ובלבד שלא ישחט על אותו המום.

רבי שמעון אומר:

אף נשחט על אותו המום.

רבי יהודה אומר:

אפילו מת, אין מקיזין לו את הדם."

מתני ליה רבי אלעזר לבריה, ואמרי לה רבי חייא לבריה:

כמחלוקת פאן,

כך מחלוקת בחבית של תרומה.

דתנן:

"חבית של תרומה שנולד בה ספק טומאה -

רבי אליעזר אומר:

אם היתה במקום התורפה - יניחנה במקום המוצנע,

אם היתה מגולה - יכסנה.

רבי יהושע אומר:

אם היתה מונחת במקום המוצנע - יניחנה במקום התורפה,

אם היתה מכוסה - יגלנה.

רבן גמליאל אומר:

לא יחדש בה דבר" (תרומות ח, ח).

רבי מאיר - כרבי אליעזר,

ורבנן - כרבי יהושע,

ורבי יהודה - כרבן גמליאל.

ממאי?

דלמא עד כאן לא קאמר רבי מאיר התם, דקא עביד בידיה,

אבל הכא, דגרמא - כרבי יהושע סבירא ליה!

ועד כאן לא קאמר רבי אליעזר התם, אלא שמא יבא אליהו ויטהרנה,

אבל הכא, דאי שביק ליה מ"ית - כרבנן סבירא ליה!

ועד כאן לא קאמר רבנן הכא, דאי שביק ליה מ"ית,

אבל התם, שמא יבא אליהו ויטהרנה - כרבי אליעזר סבירא להו!

ועד כאן לא קאמר רבי יהודה הכא, דקא עביד בידיה,

אבל התם, דגרמא - כרבי יהושע סבירא ליה!

ועד כאן לא קאמר רבן גמליאל התם, דשמא יבא אליהו ויטהרנה,

אבל הכא, דאי שביק ליה מ"ית - כרבנן סבירא ליה!

וְעוֹד,

הָכָא בְּקִרְאֵי פְּלִיגִי, וְהָכָא בְּקִרְאֵי פְּלִיגִי!

דְּאָמַר רַבִּי חֵיָא בַּר אֲבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

הַכֹּל מוֹדִים בְּמַחְמֵץ אַחֵר מִחְמֵץ - שֶׁהוּא חַיִּיב,

דְּכָתִיב: **"לֹא תַעֲשֶׂה חֻמֶּץ"** (ויקרא ו, י),

וְ"לֹא תַעֲשֶׂה" ²⁴ (ויקרא ב, יא).

בְּמִסְרָס אַחֵר מִסְרָס - שֶׁהוּא חַיִּיב,

דְּכָתִיב: **"וּמַעוֹף וְנִתְּנוֹת וְנִתְּנוֹק וְכָרוֹת"** ²⁵ (ויקרא כב, כד),

אִם עַל כּוֹרֶת - חַיִּיב,

עַל נוֹתֵק - לֹא כָּל שֶׁכֵּן?!

אֲלֹא לְהֵבִיא נוֹתֵק אַחֵר כּוֹרֶת - שֶׁהוּא חַיִּיב.

לֹא נִחְלְקוּ אֲלֹא בְּמִטִּיל מוֹם בְּבַעַל מוֹם,

דְּרַבִּי מֵאִיר סָבַר: **"כָּל מוֹם לֹא יִהְיֶה בּוֹ"** ²⁶ (ויקרא כב, כא),

וְרַבֵּנּוּ סָבְרִי: **"תָּמִיד יִהְיֶה לְרִצּוֹן"**.

וְרַבִּי מֵאִיר,

הָאִי **"תָּמִיד יִהְיֶה לְרִצּוֹן"** - מֵאִי עֵבִיד לִיה?

מִיבְעֵי לִיה לְמַעוֹטִי בְּעַל מוֹם מַעֲיָקָרו.

בְּעַל מוֹם מַעֲיָקָרו - פְּשִׁיטָא,

דִּיקְלָא בְּעַלְמָא הוּא!

אֲלֹא לְמַעוֹטִי פְּסוּלִי הַמוֹקֵדֶשִׁין לְאַחֵר פְּדִיוֹנָן.

סְלָקָא דְּעֵתָהּ אָמִינָא:

הוּאִיל וְאִסְרִי בְּגִיזָה וְעִבּוּדָה - בְּמוֹמִין נְמִי לִיתְסֵרוּ,

קָא מִשְׁמַע לָן.

וְרַבֵּנּוּ נְמִי,

הִקְתִּיב: **"כָּל מוֹם לֹא יִהְיֶה בּוֹ"**!

לְגִרְמָא הוּא דְּאֵתִי.

דְּתִנְיָא:

לד, **"מוֹם לֹא יִהְיֶה בּוֹ"** - אִין לִי אֲלֹא שְׁלֵא יִתֵּן בּוֹ מוֹם,

מִנֵּין שְׁלֵא יִבִּיא דְּבִילָה וְכִצְקָה וְיִנְיָחָה עַל הָאוֹזֶן בְּדִי שִׁיבָא כָּלֵב וְיִאֲכַלְנָה?

תְּלַמּוּד לּוֹמַר: **"כָּל מוֹם"** (ויקרא כב, כא) - אֶחָד מוֹם,

וְאֶחָד כָּל מוֹם."

הָכָא בְּקִרְאֵי פְּלִיגִי,

דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, וְכֵן אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, וְכֵן אָמַר רַב נַחֲמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּה:

"וְאִנִּי הִנֵּה נִתְּנִי לָךְ אֶת מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמָתִי" ²⁷ (במדבר יז, ח),

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר: בְּשֵׁתִי תְּרוּמוֹת הַפֶּתוּחַ מִדֶּבֶר: אַחַת - תְּרוּמָה טְהוֹרָה,

וְאַחַת - תְּרוּמָה תְּלוּיָה,

וְאָמַר רַחֲמָנָא: עֵבִיד לָהּ שִׁימור.

וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ:

"תְּרוּמָתִי" כְּתִיב.

לְמִימָרָא:

דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר: יֵשׁ אִם לְמִקְרָא.

רַבִּי

הַכֹּל מוֹדִים. רַבֵּנּוּ נְמִי אַעֲיִיג דְּפִלְגִי בְּבִכּוּר שֶׁאֲחִזּוּ דָם דְּלֹא הוּי הַמְקִיז דָם מִטִּיל מוֹם בְּבַעַל מוֹם דְּאִין לָךְ בַּעַל מוֹם גָּדוֹל הִימְנוּ שֶׁהִרִי יָמוּת כּוֹלְהוּ מוֹדוּ בְּמִנְחוֹת שֶׁהִמְחִמְךָ אַחֵר מִחְמֵץ כְּגוֹן אִם לֹשׁ הָאֶחָד בְּחִימוֹץ וְאַפָּאָה אַחֵר שֶׁנִּהְיָ חַיִּיבִין דְּכָתִיב (ויקרא ו) לֹא תַאֲפֶה חֻמֶּץ וְלֹא תַעֲשֶׂה חֻמֶּץ (שם ב) וְדִרְשִׁין בְּמִנְחוֹת (דף נה:) אִפְיָה בְּכָלֵל בַּל תַּעֲשֶׂה חֻמֶּץ לְמָה יֵצֵאת מִה אִפְיָה מִיּוֹחֲדָת שֶׁהִיא מַעֲשֶׂה יַחֲדִי וְחַיִּיבִין עֲלֶיהָ בְּפִנֵּי עֲצָמָה אִף כָּל מַעֲשֶׂה יַחֲדִי:

מִסְרָס אַחֵר מִסְרָס. בְּבִהֲמַת חוֹלִין נְמִי אִם כֶּרֶת הָאֶחָד הַבִּיצִים וְעֵדִיין הֵם בְּכִיס וְבֵא חֲבִירוֹ וְנִתְּקוּ מִן הַכִּיס וְהַשְׁלִיכִן שֶׁנִּהְיָ חַיִּיבִין:

אִם עַל כּוֹרֶת חַיִּיב. דְּכָתִיב בְּתִרְיָה וְבִאֲרַצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ:

עַל נוֹתֵק. שְׁנוֹתְקוּ וּמִשְׁלִיכוּ לֹא כָּל שֶׁכֵּן:

בְּבַעַל מוֹם. כְּגוֹן הָאִי בְּכּוֹר שֶׁאֲחִזּוּ דָם:

כָּל מוֹם לֹא יִהְיֶה בּוֹ. וְקָרִי בִּיה לֹא יִהְיֶה בּוֹ שְׁלֵא יִטִּיל מוֹם וּמִדְּהוּה לִיה לְמִיכְתֵּב מוֹם וְכָתִיב כָּל מוֹם לְרִבּוֹת אִפְּלוּ בַּעַל מוֹם שְׁלֵא יִטִּיל בּוֹ מוֹם אַחֵר:

וְרַבֵּנּוּ סָבְרִי. דְּרִשִׁין כּוֹלִיָּה קִרְא תָּמִיד לֹא יִהְיֶה לְרִצּוֹן כָּל מוֹם לֹא יִהְיֶה בּוֹ דְּמִשְׁמַע תָּמִיד הָרָאוּי לְרִצּוֹן אִמְרָתִי לָךְ דְּכָל מוֹם לֹא תִטִּיל בּוֹ אֲבָל בַּעַל מוֹם לֹא וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר כְּרִ"מ וּמִיָּהּ גִּזְרִי מִקּוֹם שֶׁאִין עוֹשִׂין בּוֹ מוֹם אִטּוּ מִקּוֹם שֶׁעוֹשִׂין בּוֹ מוֹם:

מַעֲיָקָרו. קוֹדֵם שֶׁהִקְדִּישָׁה הִיה בּוֹ מוֹם:

בְּמוֹמוֹ נְמִי לִיתְסֵרוּ. לְהַטִּיל בּוֹ מוֹם:

עֵבִיד לָהּ שִׁימור. דְּכָתִיב מִשְׁמֶרֶת:

²³ לֹא תַאֲפֶה חֻמֶּץ חֶלְקִים נִתְּנִי אֹתָהּ מֵאֲשֵׁי קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים הוּא כְּחֻטָּאת וְכָאֲשָׁם

²⁴ כָּל הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַה' לֹא תַעֲשֶׂה חֻמֶּץ מִי כָּל שֶׂאֵר וְכָל דֶּבֶשׁ לֹא תִקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אִשָּׁה לַה'

²⁵ וּמַעוֹף וְנִתְּנוֹת וְנִתְּנוֹק וְכָרוֹת לֹא תִקְרִיבוּ לַה' וּבְאֲרַצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ

²⁶ וְאִשׁ מִי יִקְרִיב וְכָח שְׁלָמִים לַה' לִפְלֹא נִדָּר אוֹ לְנִדְבָה בְּבִקְרָא אוֹ בְּצִאֵן תָּמִיד יִהְיֶה לְרִצּוֹן כָּל מוֹם לֹא יִהְיֶה בּוֹ

²⁷ וְיִדְבֵּר ה' אֶל אֶהֱרִן וְאִנִּי הִנֵּה נִתְּנִי לָךְ אֶת מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמָתִי לְכָל קֹדֶשִׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָךְ נִתְּנִים לְמִשְׁחָה וּלְבִנְיָן לְחֶק עוֹלָם

וּרְמִינָהּ:

"בְּבִגְדוֹ בָּהּ" ²⁸ (שמות כא, ח),

כִּיּוֹן שְׂפִירֶשׁ טְלִיתוֹ עָלֶיהָ - שׁוֹב אֵינוֹ רֹשָׁאִי לְמוֹכְרָה,
דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא.

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר:

כִּיּוֹן שְׂבָגַד בָּהּ - שׁוֹב אֵינוֹ רֹשָׁאִי לְמוֹכְרָה!"

אֵלֶּא, הֵכָא בָּהּ קָמִיפְלָגִי:

רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ סָבַר: הִרְאוּהָ לָךְ - שְׁמוֹר,

וְשִׂיאִינָהּ רְאוּהָ לָךְ - לֹא תִשְׁמֹר.

וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר: הֵא - נָמִי רְאוּהָ הִיא,

שְׁמָא יָבֹוא אֵלֶיהָ וַיִּטְהַרְנָה.

רַס"י

כִּיּוֹן שְׂפִירֶשׁ טְלִיתוֹ עָלֶיהָ.
שִׁיעֵדָה אֲדוֹן לֵאמֹה הַעֲבִרְיָה
וּנְשָׂאָה וּפִירֶשׁ כִּנְפֵּיו עָלֶיהָ שׁוֹב
אֵין הָאֵב רֹשָׁאִי לְמוֹכְרָה אִפִּי
גִּירֶשָׁה אֲדוֹן דָּאֵין אֲדָם מוֹכֵר בְּתוֹ
לְשַׁפְחוֹת אַחֵר אִישׁוֹת וּקְיִימָא לָן
בְּפִ"ק דְּקְדוּשִׁין (דף יח:). דר"א
סָבַר יֵשׁ אִם לְמַסּוֹרֶת בְּבִגְדוֹ בָּהּ
כְּתִיב בְּלֹא יו"ד וְזֶהוּ לֶשׁוֹן בְּגִידָה
כְּשֶׁאֵר תִּיבּוֹת הַכְּתוּבּוֹת בְּלֹא יו"ד
שֶׁאֵתָה קוֹרְאֵן חֲטָף קִמְץ כְּמוֹ
(בְּרֵאשִׁית לט) כְּשֶׁמַּעֲנוּ:

כִּיּוֹן שְׂבָגַד בָּהּ. אֲבִיָּה שְׂמֹכְרָה
לְשַׁפְחוֹת שׁוֹב אֵינוֹ רֹשָׁאִי לְמוֹכְרָה
דָּאֵין אֲדָם מוֹכֵר אֶת בְּתוֹ
לְשַׁפְחוֹת אַחֵר שְׂפָחוֹת אֲבֵל לֵאחֵר
אִישׁוֹת מְצִי לְזִבּוּנָהּ וְאִמְרֵי הַתָּם
דְּרִ"ע סָבַר יֵשׁ אִם לְמַקְרָא בְּבִגְדוֹ
קְרִינָא וִישׁ שְׂמִשְׁבִּשְׁיִן הַשְּׂמוּעָה
בְּמַס' קְדוּשִׁין וְגוֹרְסִין ר"א סָבַר
יֵשׁ אִם לְמַקְרָא וְרִ"ע סָבַר יֵשׁ אִם
לְמַסּוֹרֶת וְטַעוֹת הוּא בִּידָם דְּאִ"כ
מֵאִי מְקַשִּׁי הֵכָא בְּבִכּוֹרוֹת:

8. לד, א

רש"י

ר"ש. דאמר במתני' יקיו אע"פ
(שיש בו) מום ולא קאמר דישחט
עליו:
הלכה כר' יהודה. במס' שבת
(דף כב.) דאמר דבר שאין מתכוין
אסור:
הלכה כר"ש. ולמה ליה תו
לאשמועי' הכא:
בלא גברי. בלא רב חייא ורב חנן:
דברייתא. דאמר אף ישחט על
אותו המום כיון דלא היה דעתו
להטיל בו מום כדי להתירו אלא
כדי שלא ימות לא קנסינן ליה:

אמר רב יהודה אמר שמואל:
הלכה כרבי שמעון.

מתקיף לה רב נחמן בר יצחק:
הי רבי שמעון?

אלימא: רבי שמעון דמתניתין -

עד השתא לא אשמעינן שמואל: דבר שאין מתכוין - מותר?

והא רבי חייא בר אשי אמר רב:
הלכה כרבי יהודה.

ורב חנין בר אשי אמר שמואל:
הלכה כרבי שמעון.

ורב חייא בר אבין מתני בלא גברי:

רב אמר: הלכה כרבי יהודה,

ושמואל אמר: הלכה כרבי שמעון!

אלא,

רבי שמעון דברייתא.

ורב שישא בריה דרב אידי מתני לה בהדיא:

אמר רב יהודה אמר שמואל:

הלכה כרבי שמעון דברייתא.

9. לד, א-ב

רס"י

מתני'

הצורם. הפוגם אנקני"ר בלע"ז ובכחן קא מיירי:

גמ'

ונקצצה. שלא נתכוין לקצצה:
לכשיוולד לו נגע אחר. שהרי הוא עכשיו טמא ומנוגע:
יטהר מן הראשונה. והולכין אחר זו ואם ירפא מזו טהור מכולם דאגלגלי מילתא דאי (נמי) הוי קמייטא מיתסי נמי כי האי:

עד שתפרח בכולו. נגע האחרון וליכא למיחש למידי דהא אי הוה ביה קמא השתא נמי הוה טהור כדכתיב (ויקרא יג) וכסתה הצרעת את כל עור הנגע וגו':

או עד שתתמעט בהרתו הראשונה מכגריס. קודם שקצצה אבל אי בשעה שקצצה הוה ביה שיעור נגע אין לו טהרה עולמית דקנסינן ליה לעולם:

בממונו אתי ליה למיעבד. ממה נפשך דסבר אטיל בו מום ואם יתירוהו לי בכך הרי נשכרתי ואם לאו מה הפסדתי אם אמתין למום אחר בלא"ה נמי הייתי ממתין עד שיפול מום הלכך קנסינן ליה אפי' יפול בו מום אחר כי היכי דלא ליתי וליעבד:
בגופו מי איכא למימר. דמנחי לספיקא וליקוץ אי לא קנסינן ליה לעולם הא ודאי לא עביד דחייש שמא נגע אחר לא יוולד לו לעולם ולא אטהר לעולם ואפי' אם יוולד מה אהני לו בקציצה הרי הוא נגוע כבתחלה מוטב לו להניח את זה שמא ירפא:

בהאי מומא. לא מישתרי ליה עד שיוולד לו אחר:

בהאי קציצה. וכיון דחך קציצה אינה מועלת לטהרו נמצא טמא עולמית דחשבינן לנגע כמאן דאיתיה דמי יימר דאי הוה ביה הוה מיתסי:
ומי קניס ר"א לעולם. שלעולם לא יחא מותר:

מתניתין

הצורם אוזן בבכור - הרי זה לא ישחוט עולמית,

דברי רבי אליעזר.

וחכמים אומרים:

נולד בו מום אחר - ישחוט עליו.

גמרא

ומי קניס רבי אליעזר לעולם?!

ורמינהי:

"מי שהיתה לו בהרת ונקצצה - טהור.

קצצה מתכוין -

רבי אליעזר אומר:

לכשיוולד לו נגע אחר, יטהר הימנו.

וחכמים אומרים:

עד שתפרח בכולו,

או עד שתמעט בהרתו מכגריס"!

לדב,

רבה ורב יוסף דאמרי תרנוייהו:

כי קניס רבי אליעזר - בממונו,

בגופו - לא קניס.

ממונו - איכא למימר דאתי למיעבד,

גופו - מי איכא למימר דאתי למיעבד?!

אמר רבא:

דרבי אליעזר אדרבי אדרבי אליעזר - קשיא,

דרבנן אדרבנן - לא קשיא?!

אלא,

דרבי אליעזר אדרבי אליעזר - לא קשיא: כדשינינן.

רבנן אדרבנן - נמי לא קשיא: הקא במאי דעבד קנסוה,

הקא במאי דעבד קנסוה.

במאי איפוין למישרייה? בהאי מומא,

בהאי מומא קנסוה רבנן, דבהאי מומא לא לישתרי ליה.

והקא במאי דעבד קנסוה,

איפוין לטהורי נפשיה בהאי קציצה,

בהאי קציצה קנסוה רבנן.

10. לד, ב

רפ"י

יטהר תנן. דמשמע מיד כשיוולד
בו נגע אחר יטהר מן הראשונה:
או ויטהר תנן. דמשמע כשיוולד
נגע אחר ויטהר ממנו מן האחרון
אז יטהר מן הראשון:
למאי נפקא מינה. הא א"נ יטהר
תנן הא טמא הוא מן האחרון עד
שתרפא (ממה נפשך) וממה נפשך
טומאה שייכא ביה:
לחתן שנולד בו נגע. דנגע
האחרון נולד לו בימי חתנות:
נותנין לו. שלא יראה כהן את
הנגע דכל כמה דלא חזי ליה כהן
ולא מטמא ליה לא הוי טמא
דבכהן תלא רחמנא:
לאיצטליתו. טליתו אם נולדו בה
נגעי בגדים:
מקמייתא טהר ליה. מיד
כשנולד זה ומזה אינו טמא
דנטרינן ליה יומי דחתונה או של
רגל לכל אדם אלא אי ויטהר תנן
סוף סוף לא מהני ליה מידי הא
דנטרינן ליה דאינו טהור
מראשונה עד שתתרפא אחרונה:

[קצצה מתכנין -

רבי אליעזר אומר:

לבשיולד לו נגע אחר, יטהר הימנו"].

בעי רב פפא:

"יטהר" תנן,

או:

"יטהר" תנן?

למאי נפקא מינה?

לחתן שנראה בו נגע,

דתנן:

"חתן שנראה בו נגע - נותנין לו שבועה ימים, לו,

ולאצטליתו,

ולכסותו.

וכו ברגל - נותנין לו כל ימי הרגל".

אי אמרת: "יטהר" תנן - מקמייתא טהר ליה,

לבתרייתא נטרינן ליה שבועה ימי משתה.

אלא אי אמרת: "יטהר" תנן - סוף סוף, כי לא מטמא לבתרייתא,

הא מיטמא וקאי מקמייתא.

מאי?

תיקו.

11. לַד, ב- לַה, א

רַס"י

ומת. הצורם מהו לקנוס בנו אחריו שלא יאכל מאותו בכור עולמית:

אם תימצא לומר. במסכת גיטין דהמוכר עבדו לעובד כוכבים דקיימא לן קונסין אותו לפדותו עד עשרה בדמיו ומיבעיא לן התם אם מת המוכר מהו לקנוס בנו אחריו אם תימצא לומר ולמיפשט בההיא דקונסין התם דינא הוא דכל יומא מפקע ליה ממצות:

ואם תימצא לומר. הא דאמרין במ"ק (דף יב:) המכין מלאכתו במועד דמניח כרמו לבצור ואומר במועד אבצירנה שהרי דבר האבוד הוא והתירוהו חכמים במועד תאבד ולא יבצרנה הואיל ולכך נתכוין ומיבעיא לן התם אם מת קודם המועד מהו לקנוס בנו אחריו ולא יבצרנה במועד ואם תימצא לומר התם הוא דלא קנסינ לבנו דהא לא עבד אביו איסורא דהא מת קודם המועד:

אבל הכא. עבד איסורא דמטיל מום בקדשים:

לממוניה. לבכור:

שנתקווצה. שנטל קוציה ממנה שהיו תלושין ומפוזרין בה:

תזרע למוצאי שביעית. דליכא למיקנס מידי דהא לא עבד בשביעית עבודה חשובה:

ניטיבה. נזבלה ע"י עגלות ומשואות של זבל:

נידיירה. על ידי דיר בהמות שמעמידין ומשכיבין אותה חדש או חדשים כדי לזבלה:

לא תזרע. דקנסינ דעבד עבודה חשובה בשביעית:

טימא טהרותיו של חברו ומת לא קנסו בנו אחריו. לשלם אע"ג דלדידה קנסו כדאמרין בפי

ארבעה אבות נזיקין (ב"ק ד:):

שאינו ניכר. שהרי טהרות מונחות לפניו ואין היזק ניכר בהן:

לא שמיא היזק. לחיוביה אפי' לדידה מדאורייתא:

בְּעֵי מִינְיָה רַבִּי יִרְמְיָה מְרַבִּי זִידָא:

צורם אוזן בבכור ומת - מהו לקנוס בנו אחריו?

אם תימצא לומר: מוכר עבדו לגוים ומת - קנסו בנו אחריו, דכל יומא ויומא מפקע ליה ממצות.

אם תימצא לומר: כיוון מלאכתו במועד ומת - לא קנסו בנו אחריו, משום דלא עבדא לאיסורא.

הָכָא - מַאי?

לדידה קנסו רבנן, והא ליתיה,

או דלמא:

לממוניה קנסו רבנן, והא איתיה?

אמר ליה:

תגיתיה:

"שְׂדֵה שְׁנִתְקוּצָה בְּשִׁבְעִית - תִּזְרַע לְמוֹצָאי שְׁבִיעִית.

נִיטִיבָה,

נִידִיירָה - לֹא תִזְרַע לְמוֹצָאי שְׁבִיעִית."

ואמר רבי יוסי²⁹ בר חנינא:

נקטינן: הטיבה ומת - בנו זורעה.

אלמא: לדידה - קנסו רבנן,

לבריה - לא קנסו רבנן.

אמר אביי:

להא, נקטינן: ^טימא טהרות ומת - לא קנסו בנו אחריו.

מאי טעמא?

היזק שאינו ניכר - לא שמיא היזק,

קנסא דרבנן,

לדידה - קנסו רבנן,

לבריה - לא קנסו רבנן.

12. לה, א

רס"י

מתני'

ושערו מדולדל. לפי שלא היה נגזז מעולם:
קסדור. ממונה:
מה טיבו של זה. שהניחוהו להזקין כל כך:
פיגום. רומח:
והתירו. שהרי אין לומר שהעובד כוכבים הזה להתירו נתכוין שהרי אינו יודע שע"י מום שיעשה בו ישחט אלא א"כ נפל מאליו:
כל שהוא לדעת. שלהטיל מום נתכוין להתירו:

גמ'

דאי אשמעינן עובד כוכבים. דהתירו בכור ראשון על ידו משום דליכא למימר אתי האי עובד כוכבים למיסרך ללמד להטיל מום בקדשים דסירכיה דעובד כוכבים לא איכפת לן שהרי נהוג הוא באיסורא:
ולא אתי לאיחלופי בגדול. דמאן דחזי דהתירו חכמים במום הבא לו ע"י תינוקות לא אתי למימר אי שדי גדול מומא מישתרי דגדול בקטן לא מיחלף:

מתניתין

מעשה בזכר של רחלים זקן, ושערו מדולדל, וראהו קסטור אחד, ואמר: מה טיבו של זה? אמרו לו: בכור הוא, ואינו נשחט אלא אם כן היה בו מום. נטל פיגום וצדס אֶזְנוֹ, וְכָא מַעֲשֶׂה לִפְנֵי חֲכָמִים, וְהִתִּירוּ. ואחר שהתירו, הלך וצידס באֶזְנוֹ בְּכוֹרוֹת אֲחֵרִים - וְאָסְרוּ.
פַּעַם אַחַת הָיוּ תִּינוּקוֹת מְשַׁחֲקִין בְּשָׂדֶה, וְקָשְׁרוּ זָנְבֵי טְלָאִים זֶה בְּזֶה, וְנִפְסְקָה זָנְבוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶם, וְהָרִי הוּא בְּכוֹר, וְכָא מַעֲשֶׂה לִפְנֵי חֲכָמִים - וְהִתִּירוּ. רְאוּ שֶׁהִתִּירוּ, הִלְכוּ וְקָשְׁרוּ זָנְבוֹת בְּכוֹרוֹת אֲחֵרִים - וְאָסְרוּ.
זֶה הַכֵּלָל:
כֹּל שֶׁהוּא לְדַעְתּוֹ - אָסוּר, שֶׁלֹא לְדַעְתּוֹ - מוּתָר.

גמרא

"פַּעַם אַחַת הָיוּ³⁰ תִּינוּקוֹת מְשַׁחֲקִין בְּשָׂדֶה..."

וצריכא,
דאי אשמעינן גוי - דלא אתי למיסרך,
אבל קטן, דאתי למיסרך - אימא: לא.
ואי אשמעינן קטן - משום דלא אתי לאיחלופי בגדול,
אבל גוי, דאתי לאיחלופי בגדול - אימא: לא,
צריכא.

³⁰ הגהות הב"ח. גירסת וילנא: אחרת היה

13. לה, א

רס"י

לא שנו. דמותר הבכור ע"י העובד כוכבים:
אלא דאמרו ליה. לקסדור אינו נשחט אלא א"כ היה בו מום דמשמע שיפול בו מום ממילא דליכא למימר דמדבריהם למד עובד כוכבים דניחא להו שיפיל בו מום:
נעשה. משמע ע"י אדם:
ממילא הוא. שלא היה יודע העובד כוכבים שיהא מותר על ידו ולא להתיר נתכוין:

[**מעשה בזכר של רחלים זקן, ושערו מדולדל, וראוהו קסטור אחד, ואמר: מה טיבו של זה? אמרו לו: בכור הוא, ואינו נשחט אלא אם כן היה בו מום. נטל פיגום וצדם אָזְנו, ובא מעשה לפני חכמים, והתירו**].

אמר רב הִסְדָּא **אמר רב קטינא:**
 לא שנו אלא דאמרו ליה: "אלא אם כן היה בו מום",
אבל אם אמרו ליה: "אם נעשה בו מום" - כמאן דאמרו ליה: "זיל עבד ביה מוקא" דמי.

אמר רבא:
 מכדי, ממילא הוא,
 מה לי "היה", מה לי "נעשה"?
אלא: "נעשה" - נמי ממילא הוא, ולא שנא.

14. לה, א

רפ"י

גרמא. אם הניח בצק ודבילה ע"יג
אוזן הבכור כדי שיבא הכלב
ויטלנו:
מסיח לפי תומו. שלא שאלם
קסדור מה טיבו אלא הם עצמן
מסיחין לפי תומם ואומרים ראה
לא ישחט זה לעולם אלא ע"י
מום ולא נתכוונו לכך שיטיל בו
מום:

"זה הפלל:
כל שהוא לדעת - אסור".

לאיתווי מאי?

לאיתווי: גרמא.

"שלא לדעת [- מותר"].

לאיתווי: מסיח לפי תומו.

15. לה, א

רס"י

מתני'

היה בכור. איל מנגח רודפו
לאדם לנגחו ובעטו אדם לבכור
ועשה בו מום:
ישחט עליו. ואפי' כהן לפי
שלהצלתו נתכוין:

גמ'

צעריה. מה שרדפו:

מתניתין

הָיָה בְּכוֹר רֹדֵפוֹ, בָּעֵטוֹ וְעָשָׂה בּוֹ מוֹם - הָרִי זֶה שׁוֹחֲטִין עָלָיו.

גמרא

אמר רב פפא:

לא שנו אלא שבעטו בשעת רדיפה,
אבל לאחר רדיפה - לא.

פשיטא!

מהו דתימא: צעריה הוא דמדכר,
קא משמע לן.

איכא דאמרי:

אמר רב פפא:

לא תימא: בשעת רדיפה - אין,
אבל שלא בשעת רדיפה - לא,
אלא אפילו לאחר רדיפה - נמי.

מאי טעמא?

צעריה הוא דמדכר.

16. לה, א

רַס"י

קודם שיצא לאויר העולם.
דבכור אינו קדוש עד שתקדשו
רחם:
גדיא באודניה. גדי אזניו ארוכות
וקודם שיצא כל ראשו נראין
אזניו ויכול להטיל מום דכל זמן
שלא יצא כל ראשו אינו כילוד:
אימרא בשיפתיה. ששפתיו
נראין תחלה ואזניו קשורות
ואינן נראות עד שיצא כל ראשו:
צדעיו. טונפלי"ש:

אָמַר רַב יְהוּדָה:

מוֹתֵר לְהַטִּיל מוֹם בְּבִכּוֹר קוֹדֵם שֶׁיֵּצֵא לְאוֹיר הָעוֹלָם.

אָמַר רַבָּא:

גְּדִיא - בְּאוֹדְנִיה,

אִמְרָא - בְּשִׁפּוֹתֶיהָ.

אִיכָא דְאָמְרִי:

אִמְרָא - נִמְי בְּאוֹדְנִיה,

אִימור: דֶּרֶךְ צִדְעֵיו נִפְקָ.

17. לה, א

רס"י

אכיל ולא מיחזי. אם לבכור יש לו מום בתוך פיו וכי אכיל לא מיחזי אפילו הכי כי פעי מיחזי הוי מום שבגלוי ונשחט עליו דאמרי בפירקין דלקמן (דף לו.) דאינו נשחט אלא על מום שבגלוי:

פעי. צועק ופותח פיו הרבה: **חוטין החיצונות.** ככי דשיני שקורין ינציב"ה החיצונות אותם שלפנים כנגד חוטמו שניטל שנפגמו מהם מעט: **או שנגממו.** שנחתכו ברחבן מלמעלה בעומק ולא חיסרו כלום הוי מום הואיל ונראו אותן חוטין:

פנימיות. שהשיניים הגדולות קבועות בהן שקורין מיישילר"ש:

שנעקרו. לגמרי הוי מום כדמפרש ואזיל הואיל וכי פעי מיחזי אבל פגימה או גימום אינו ניכר בהם שהרי חבואות בפה: **מאי טעמא.** הוי פנימיות מום אפילו בעיקרה:

אמר רבא:

אכל ולא מיחזי, פעי ומיחזי - הוי מומא.

מאי קא משמע לן?

תניא:

"החוטין החיצונות שנפגמו,

ושנגממו,

הפנימיות שנעקרו".

מאי טעמא?

לאו, משום דכי פעי מיחזי!

אמר רב פפא:

רבא נמי, טעמא דמתניתין מפרש:

מאי טעמא נעקרו הוי מומא?

משום דכי פעי מיחזי.

18. לה, א-ב

רס"י

מתני'

הראויין לבא ע"י אדם. שיש לומר אדם הטילו בו כגון נסמית עינו נקטעה ידו נסדקה אזנו:

רועי ישראל נאמנין. לומר מאליהן נאערו לו: רועי כהנים אין נאמנין. דנחשדו בדבר ובגמרא מפרש מאי קרי רועי ישראל ומאי קרי רועי כהנים האי דנקט ראויין לבא בידי אדם לפי שיש מומין שאין ראויין לבא בידי אדם כגון בעל חמש רגלים או עינו אחת גדולה כשל עגל או קטנה כשל אווז דהוי מום שאין אדם נחשד עליו: דרשב"ג ור"מ מפרש בגמ':

גמ'

חד אמר. מתני' דקתני רועי ישראל נאמנין אפילו הן עומדים בבית הכהנים שהבכור שלהם:

ללגימא לא חיישינן. דליחשדיה שמא על ידי אדם בא לו בכוונה ורועה זה משקר ובא להתירו כדי שישחטו רבו כהן ויאכילנו ממנו עמו:

והא דקתני רועי כהנים אין נאמנין. הכי קאמר רועים שהן כהנים אין נאמנין אם הבכור ביד ישראל דנחשד האי כהן רועה שהוא עצמו הטילו בו:

דמימר אמר לא שביק לדידי ויהיב ליה לכהן אחרינא:

וה"ה כהן לכהן. כלומר ומסברא נפקא לן דכהן רועה אינו נאמן להעיד על הבכור של כהן אחר דחיישינן לגומלין דסבר אעידנו עכשיו והוא יגמול לי כשיתן לי ישראל בכור תם ואטיל בו מום ויבא כהן זה ויעידני שמאליו נפל בו מום:

על של חבירו. בין רבו בין אחר דלא נחשדו כהנים אלא על הבכור עצמו שכבר נתנו לו ישראל:

החשוד על הדבר. דהיינו כהנים שנחשדו על הבכורות:

לא דנו ולא מעידו. ולקמיה פריך ר"מ היינו ת"ק:

וחד אמר. מתניתין דקתני רועי ישראל נאמנין ה"ק רועי בהמות ישראל אע"פ שהן כהנים הרועין נאמנין דמה לו לשקר:

מימר אמר לא שביק. האי ישראל כהן צורבא מרבנן ויהיב לי לדידי דסתם רועה עם הארץ הוא:

רועי כהנים. רועי בהמות של כהנים אע"פ שהרועים ישראל אין נאמנין להעיד על בכורו של רבו כהן דחיישינן ללגימא וכ"ש רועי כהן ובהמות של רבן כהן אין נאמנין דחיישינן לגומלין וללגימא:

על של חבירו. אכהן לכהן קאי וקאמר דנאמן הכהן הרועה על של רבו דלא חיישינן לא לגומלין ולא ללגימא:

החשוד על הדבר. כהנים חשודים על הבכורות:

לא דנו ולא מעידו. ופליג אדר' שמעון דשרי אפי' כהן לכהן ופליג אדתנא קמא דאמר רועי בהמות ישראל ואפילו הן כהנים נאמנין והרועים כהנים אין נאמנין:

היינו ת"ק. דהאמר ת"ק נמי דכהן אינו נאמן:

איכא בינייהו דר' יהושע בן קפוסאי:

צריך שנים מן השוק. שנים כל שהן ואפילו כהנים אבל כהנים שבביתו לא ת"ק אית ליה דרבי יהושע בן קפוסאי דקאמר ת"ק רועי כהנים בין בי ישראל בין בי כהנים כדפרישית טעמא אין נאמנין אבל כהנים דעלמא נאמנין ואפילו אבכורות דכהנים ולא חיישינן לגומלין אלא ברועה דקאי בגיה וסבר אעיד את רבי והוא יעידני כשיתן לי ישראל בעלמא בכור ור"מ לית ליה דר' יהושע לגמרי דכיון דנחשדו כהנים על הבכור לא דן ולא מעיד אפילו כהן דשוק ואפי' הבכור ביד ישראל:

ואפי' בנו ובתו. ר"ש לטעמיה דאמר נאמן הוא על של חבירו ואביו היינו נמי חבירו דאין כהן נחשד אלא על של עצמו:

מתניתין

כל המומין הראויין לבא בידי אדם:

רועי ישראל - נאמנין,

רועים כהנים - אינן נאמנין.

רבן שמעון בן גמליאל אומר:

נאמן הוא על של חבירו,

ואין נאמן על של עצמו.

רבי מאיר אומר:

החשוד על הדבר - לא דנו,

ולא מעידו.

גמרא

רבי יוחנן ורבי אלעזר,

חד אמר: "רועי ישראל", בי כהנים - "נאמנין",

ללגימא לא חיישינן.

"רועי כהנים", בי ישראל - "אין נאמנין",

מימר אמר: כיון דקא טרחנא ביה,

לא שביק לדידי ויהיב לאחריני.

והוא הדין כהן לכהן,

דחיישינן לגומלין.

ואתא רבן שמעון בן גמליאל למימר:

"נאמן הוא על של חבירו,

ואינו נאמן על של עצמו".

ואתא רבי מאיר למימר:

"החשוד על הדבר - לא דנו, ולא מעידו".

וחד אמר: "רועי ישראל", והן כהנים - "נאמנין",

מימר אמר: לא שביק צורבא מרבנן ויהיב לדידי.

"רועי כהנים", והן ישראל - "אין נאמנין",

דחיישינן ללגימא.

וכל שכן כהן לכהן,

דחיישינן לגומלין, וחיישינן ללגימא.

ואתא רבן שמעון למימר:

"נאמן על של חבירו,

ואינו נאמן על של עצמו".

ואתא רבי מאיר למימר:

"החשוד על הדבר - לא דנו, ולא מעידו".

לה,ב

בשלמא למאן דאמר: "רועי ישראל", והן כהנים - "נאמנין",

היינו דאתא רבי מאיר למימר: "החשוד על הדבר - לא דנו,

ולא מעידו",

אלא למאן דאמר: "רועי כהנים", בי ישראל - "אין נאמנין",

מאי אתא רבי מאיר לאשמועינן?

היינו תנא קמא!

איכא בינייהו דרבי יהושע בן קפוסאי,

דתניא:

"רבי יהושע בן קפוסאי אומר:

בכור בי כהן - צריך שנים מן השוק להעיד עליו.

רבן שמעון בן גמליאל אומר:

אפילו בנו, אפילו בתו.

רבי יוסי אומר:

אֶפִּילוּ עֶשְׂרֶה וְהוּן בְּנֵי בֵּיתוֹ - אֵין מַעֲדִין עָלָיו.**רס"י**

אפי' עשרה והון בני ביתו אין מעידין. אבל מן השוק עד אחד נאמן דלר' יהושע צריך שנים מן השוק:

ספק בכור דשל ישראל הוא. כגון רחלה שלא ביכרה וילדה שני זכרים דאמר' בפ"ב (לעיל יז.) אחד לו ואחד לכהן ואת שלו הוי ספק שמא יצא ראשון וירעה עד שיומם ואוכלו ישראל:

צריך שנים מן השוק להעיד עליו. שלא הוטל בו מום בכונה: **כר יהושע.** דכי היכי דבכור בי כהנים בעי שנים מן השוק להעיד עליו ה"נ ספק בכור ביד ישראל: **ר"נ אמר ספק בכור ביד ישראל אפילו בעליו ישראל נאמן.** דכהנים נחשדו על הבכורות ולא ישראל ואפילו על ספק בכור שנאכל להם:

דאי לא תימא הכי. אלא בעלים חשודים עליו אם כן הוי ישראל חשוד על המומין:

מעשר לר"מ. מי מעיד על מומו הא א"ר מאיר החשוד על הדבר לעצמו אינו מעיד לאחרים כדחזינן ר"מ פוסל אפילו כהנים דשוק:

מעשר. בתמיה הא ודאי מהימן אפילו בעליו דהא אי בעי הוי שדי ביה מומא בהיתר בכוליה עדריה קודם שיעשר דאכתי לא קדשא חד מינייהו:

אלא הכי פריך. ספק בכור לר"מ אי בעלים חשודים עליה נמצאו ישראל חשודים על ספק בכור וכ"ש כהנים דהא אי הוה נמי בבהמות עדר כהן ספק בכור הנולד בעדרו בעי אמתוני עד שיומם דכהנים לא נפטרו מבכור בהמה טהורה בפרק שני (לעיל יג.) וא"כ מי מעיד עליו:

לית ליה תקנתא. לר' מאיר:

שחליפיו ביד כהן. כגון האי ספק בכור שהכהן נטל (את אחיו) פטור ישראל מן המתנות דזרוע ולחיים וקיבה דעשו שאינו זוכה כזוכה כדאמרן בפרק שני (שם יח.) ור"מ מחייב ומדמחייב ליה רבי מאיר במתנות מכלל דבר אכילה הוא:

כמאן אולא הא דאמר רב חסדא אמר רב קטינא:

ספק בכור שנולד בי ישראל - צריך שנים מן השוק להעיד עליו. כמאן?

כרבי יהושע בן קפוסאי.

רב נחמן אמר:

בעלים מעידין עליו.

דאי לא תימא הכי - מעשר לרבי מאיר, מי מעיד עליו?

מעשר - ודאי מהימן,

דאי בעי, שדי ביה מומא בכוליה עדריה.

אלא:

ספק בכור לרבי מאיר, מי מעיד עליו?

וכי תימא: הכי נמי דלית ליה תקנתא,

והתנן:

"שהיה רבי יוסי אומר:

כל שחליפיו ביד כהן - פטור מן המתנות.

ורבי מאיר מחייב!"

אלא שמע מינה: בעלים מעידין עליו.

כהנים - הוא דחשידי אמומי,

ישראל - לא חשידי אמומי.

19. לה, ב

רס"י

הלכה כר"ש. דאפילו בנו ובתו:
כהן בעליו. של בכור עמנו עומד
בחוץ ונכנס הבכור שלם בבית
ויצא חבול מעידין עליו אותם
שבבית שמאליו נפל בו אלמא
אין נחשד אלא כהן בעל הבית
שהבכור שלו כר"ש:

אימא כל בעליו. בניו ובני ביתו
עומדין עמנו בחוץ ומעיד עליו
רועה שהיה בבית:

פשיטא. הואיל וכל בעליו עמנו
מי יטילנו כו':

מהו דתימא נחוש לחשדא.
דרועה גופיה הטילו בו ל"א
אימא כל בעלים עמנו כלומר אי
אמרי סהדי כל בעליו של בכור
דהיינו הוא ובני ביתו היו עמנו
בחוץ ונכנס הבכור שלם בבית
ויצא חבול מעידין כלומר עדותן
עדות ושרי הואיל ולא היה איש
בבית. נחוש לחשדא שמא הם
גרמו לו מתחלה שהניחו לו
דבילה על האזן אי נמי עשו לו
גומא ונפל שם:

[רבי יהושע בן קפוסאי אומר:

בכור ביהוה - צריך שנים מן השוק להעיד עליו.

רבן שמעון בן גמליאל אומר:

אפילו בנו, אפילו בתו.

רבי יוסי אומר:

אפילו עשרה והו בני ביתו - אין מעידין עליו"].

איתמר:

רב נחמן אומר:

הלכה כרבן שמעון בן גמליאל.

רבא אומר:

הלכה כרבי יוסי.

ומי אמר רבא הכי?!

והאמר רבא:

בעלים עומדים עמנו בחוץ, נכנס שלם ויצא חבול - מעידין עליו!

אימא:

כל בעלים עומדים - ולא חיישינן.

אי הכי,

מאי למימרא?

מהו דתימא: נחוש לחשדא,

קא משמע לן.

והלכתא כרבן שמעון בן גמליאל.

ודוקא בנו ובתו,

אבל אשתו - לא.

מאי טעמא?

אשתו כגופו דמי.

20. לה, ב - לו, א

רש"י

לאחזוקינהו. בחשודים מי אמר
ר"מ חשוד לדבר אחד חשוד לכל
התורה כולה היכא דמוחק לן
דעובר על דבר א' :

אמר ליה רב פפא לאב"י:

לרבי מאיר, דאמר: "הַחֲשׂוֹד עַל הַדָּבָר - לֹא דָנוּ, וְלֹא מְעִידוֹ",
וְקֹאֵמֵר רַבִּי מֵאִיר: "הַחֲשׂוֹד לְדָבָר אֶחָד - חֲשׂוֹד לְכָל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ",
כִּהְנִים - הֲכִי נִמְי דְּלֹא דִינִי דִינָא?
וְהִכְתִּיב: "וְעַל פִּיהֶם יִהְיֶה כָּל רִיב וְכָל נִגַּע"³¹ (דברים כא, ה)!

לו, א אומר: דאמר רבי מאיר - לחששא,
לאחזוקינהו - מי אמר?!

³¹ וְנִגְשׂוּ הַמִּהְנִים בְּנֵי לֹוִי כִּי בָם בָּחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׂרְתוֹ וּלְבָרָךְ בְּשֵׁם יְהוָה וְעַל פִּיהֶם יִהְיֶה כָּל רִיב וְכָל נִגַּע

21. לו, א

רס"י

לעדות בכור. להעיד שלא הטייל
בו מום זה בכוונה:
לעדות אשה. שמת בעלה
במדינת הים:
תני אלא לעדות שאשה כשרה.
ובעדות בכור נמי אשה כשרה
דאמרינן הלכתא כרבן שמעון
ואפי' בתו:
ימר שרי בוכרא. ימר המתיר
בכורות לשון גנאי:

איבעיא להו:
עד מפי עד - מהו לעדות בכור?

רב אסי אסר.
ורב אשי שרי.

אמר ליה רב אסי לרב אשי:
והא תנא דבי מנשה:
"אין עד מפי עד כשר אלא לעדות האשה!"

תני: **"אלא לעדות שהאשה כשרה לה בלבד"**.

רב ימר אכשר עד מפי עד בבכור.
קרי עליה מרימר: **"ימר שרי בוכרא"**.

והלכתא:
עד מפי עד - כשר לעדות בכור.

22. לו, א

רס"י

לא היו מוחזקין. בטלה שהוא בכור ובא כהן בעליו ואמר בכור הוא זה ומומו עמו שלא הוטל מום זה בכונה ואתי לאחויי לחכם אי קבוע הוא אי עובר הוא:

נאמן. דהפה שאסר ואמר בכור הוא התיר ואמר מומו עמו:

אשת איש הייתי. ולא היינו מוחזקין בה שהיא אשת איש מעולם:

נאמנת. ומותרת להנשא:

דאי בעיא לא אמרה. כלומר אי הוה חשידא להינשא בחיי בעלה בלא גירושין הוה שתקה ולא אמרה אשת איש הייתי דהא בפנויה מחזקין לה:

אבל הכא בבכור דלא סגיגא דלא אמר. בכור הוא דלימא ליה חכם מום קבוע הוא או עובר דקדשים תמימים אין הכהן נחשד לאכול בחוץ דבר כרת הוא אבל נחשד להטיל בו מום דלאו בעלמא הוא ולא יחא נאמן קמ"ל דנאמן:

דאם כן. דהוא הטיל בו מום הוה שדי ביה מום הניכר אפי' לעם הארץ שהוא מום ותו לא הוה בעי למיתי קמן ולמימר בכור הוא דהא אין אדם אחר יודע שהוא בכור ובקדשים בחוץ נמי ליכא לספוקיה דהא מום ניכר שדא ביה והיכא דאנן יודעין שהוא בכור ליכא למימר הכי דבעל כרחך אתי לקמן דאי הוה שחיט ליה בלא מומחה כיון דכולי עלמא ידעי שהוא בכור הוה חשדי ליה:

במקום עדים. דאנן סהדי דכל שעתא איכא מיא וה"נ כיון דאנן סהדי דכהנים חשודים על המומין לא נימא מה לי לשקר:

הכא ודאי שדא ביה מומא.

בתמיה:

להא שמעתא. דר' אילעאי:

בלא גברי. בסתמא אמר ליה לא

היו מוחזקין בו שהוא בכור כו':

אמר רבי אילעא:

לא היו מוחזקין בו שהוא בכור, ובא אחד ואמר שהוא בכור ומומו עמו - נאמן.

מאי קא משמע לן?

שהפה שאסר הוא הפה שהתיר?

תנינא:

"האשה שאמרה: 'אשת איש הייתי, וגרושה אני' - נאמנת,

שהפה שאסר הוא הפה שהתיר!"

מהו דתימא: התם הוא - דאי בעיא לא אמרה,

אבל הכא, דלא סגיגא דלא אמרה,

דקדשים בחוץ לא אכיל - אימא: לא הפה שאסר הוא,

קא משמע לן,

דאי משום הכי, הוה שדי ביה מומא דניכר ואכיל ליה.

מתקיף לה מר בר רב אשי:

מאי שנא מיהו גברא דאוגר ליה חמרא לחבריה,

ואמר ליה: לא תיזיל באורחא דנהר פקוד, דאיכא מיא,

זיל באורחא דנרש, דליכא מיא.

אזל באורחא דנהר פקוד, ומית חמרא,

ואתא ואמר ליה: באורחא דנהר פקוד אזלי, ומיהו מיא לא הוה.

ואמר רבא:

מה לו לשקר?

אי בעי, אמר: באורחא דנרש אזלי.

ואמר אביי:

"מה לו לשקר" במקום עדים לא אמרינן?

הכי השתא?!

התם - ודאי איכא מיא,

הכא³² - ודאי שדי ביה מומא?!

חששא הוא,

ובמקום חששא - אמרינן: "מה לו לשקר".

יתיב רבינא וקאמר להאי שמעתא בלא גברא.

אמר ליה רבא זוטרי לרבינא:

אנן משמיה דרבי אילעא מתנינן לה.

23. לו, א

רפ"י

כלום חילקנו בין כהן חבר לכהן
עם הארץ. ומי חשדינן אנא
למישדי ביה מומא בכוונה ככהן
עם הארץ:
הן. חלקנו ולא חשידת:
בעלי תריסין. מגינים תלמידי
חכמים הנלחמים במלחמה של
תורה:
היאך אעשה. יכול להכחישו:
אילמלי אני חי והוא מת. הייתי
יכול להכחיש ולומר לא אמרתי:
היאך יכול החי להכחיש את
החי. ודאי כך אמרתי וחוזרני
בי:
עמוד ועמד. שתוק ושתק:

רבי צדוק הוה ליה בוכרא,
רמא ליה שערי בסלי,
בהדי דקאכיל איבזע שיפתיה.
אתא לקמיה **רבי יהושע**,
אמר ליה: כלום חילקנו בין חבר לעם הארץ?
אמר לו **רבי יהושע**: הן.
אתא לקמיה **רבן גמליאל**,
אמר ליה: חילקנו בין חבר לעם הארץ?
אמר ליה **רבן גמליאל**: לא.
אמר ליה: והא רבי יהושע אמר לי: הן!
אמר לו: המתן עד שייעלו בעלי תריסין לבית המדרש.
כיון שנקנסו לבית המדרש,
עמד השואל ושאל: כלום חילקנו בין חבר לעם הארץ?
אמר ליה **רבי יהושע**: לאו.
אמר ליה **רבן גמליאל**: והלא משמך אמרו לי: הן!
יהושע, עמוד על רגליך, ויעידו בך!
עמד **רבי יהושע** על רגליו,
ואמר: היאך אעשה?
אילמלי אני חי והוא מת - יכול החי להכחיש את המת,
עכשיו שאני חי והוא חי - היאך חי יכול להכחיש את החי?
והיה **רבן גמליאל** עומד ודורש,
ורבי יהושע עומד על רגליו,
עד שרינגו כל העם ואמרו **לחוצפית המתורגמן**: עמוד!
ועמד.

24. לו, א-ב

רפ"י

מתני'
הראיתי בכור זה. לחכם ואמר לי
שמום קבוע הוא ושוחטו ובלבד
שיהו לו עדים שלא הטילו בו:

גמ'
נאמן הכהן לומר. לחכם בכור זה
נתן ישראל במום זה שבו:
דעבידא לאיגלווי. דאתי חכם
ואמר לא התרתיו לך:
לא. לעולם אימא לך מילתא
דעבידא לאיגלווי משקרי אינשי
והכא היינו טעמא דמהימן דלא
חשידי כהני לאכול קדשים
תמימים בחוץ הלכך אי לאו
דשרי ליה חכם לא הוה אמר
שרא ליה ושחיט ליה בלא התרת
מומחה:

אבל הכא. דקא מחוי ליה לחכם
ואמר במום נתן לי ישראל כדי
שלא יצטרך להביא עדים
שמאליו נפל בו כיון דחשידי
כהני להטיל מום ולמימר נפל
מאליו חשידי נמי להטיל מום
ולמימר ישראל נתנו לי במומו:
קח לי ממי שהוא נאמן. שאינו
לוקח פירות מעם הארץ או ממי
שלוקח מעם הארץ ומעשר דמאי
קודם שימכרם:
אין שליח זה נאמן. לומר
שמנאמן לקחתו:

דאית ליה לאישתמוטי. ולמימר
אי לדידך לא מהימן אנא הוה
חשיבנא ליה מהימן הלכך לא
מירתת מעיקרא:

מאיש פלוני. דהזכיר לו משלח
שם הנאמן הרי זה נאמן השליח
דחייש שמא יתבעני ונמצאתי
משקר והך סיפא ודאי מסייעא
ליה לרב יהודה דמילתא דעבידא
לאיגלווי לא משקרי בה אינשי:

התם כיון דאיכא תובע מירתת.
כלומר מהא לא תסייעיה דהתם
מירתת שליח כיון דחזי דקפיד
משלח להזכיר שם האיש סבר
ודאי יתבענו אבל גבי בכור לא
מירתת האי כהן דסבר מי יטרח
לחפש אחר דברי ולישאל לאותו
ישראל אם נתנו לי במומו:

מנא ליה ליהודה הא. דאמרן
לעיל נאמן כהן לומר בכור זה
נתן לי ישראל במומו:

אנא בגידול קבעתה. אני שניתיה
לגידול והוא שנאה לרב יהודה
והכי אמרי לגידול נאמן ישראל
לומר כו' ל"א בגידול קבעתה
לחכם א' גדול שניתיה:

בקטן. שהיה קטן הטלה כשנתנו
לו:

מהו דתימא לא קים ליה בגויה.
דמשום דהגדיל הטלה אינו
מכירו ושמא אחר הוא והאי כהן
הטיל בו מום:

כלישנא בתרא. נאמן ישראל:
כלישנא קמא. דאפי' הכהן נאמן
והלכתא אפי' כלישנא קמא:

רפ"י

יומא חד חלש. רפרם בעיניה:
אייתיה. האי כהן לבוכרא קמיה

מתניתין

נאמן הכהן לומר: "הראיתי בכור זה, ובעל מום הוא."

גמרא

אמר רב יהודה אמר רב:

נאמן הכהן לומר: "בכור זה נתן לי ישראל במומו."

מאי טעמא?

כל מילתא דעבידא לאיגלווי - לא משקרי בה אינשי.

אמר רב אשי:

אף אנן נמי תנינא:

"נאמן הכהן לומר: "הראיתי בכור זה, ובעל מום הוא."

מאי טעמא?

לא, משום דאמרין: כל מילתא דעבידא לאיגלווי - לא משקרי בה אינשי.

התם הוא - דקדשים בחוץ לא אכיל,

אבל הכא - כיון דחשידי חשידי.

מתיב רב שיזבי:

"האומר למי שאין נאמן על המעשר: "קח לי ממי שהוא נאמן,"

או: "ממי שהוא מעשר" - אינו נאמן."

אמאי?

גימא: כל מילתא דעבידא לאיגלווי - לא משקרי בה אינשי!

שאני התם,

דאית ליה לאשתמוטי.

סיפא ודאי מסייעא ליה:

"מאיש פלוני" - הרי זה נאמן."

התם - כיון דאית ליה תובע, מירתת.

אמר רבי ירמיה בר אבא:

מנא ליה ליהודה הא?

אנא בגידול קבעתיה,

וגידול קבע בדידיה.

והכי אמרי ליה:

נאמן ישראל לומר: "בכור זה נתתי לכהן במומו."

"ישראל" - פשיטא!

לא צריכא³³, בקטן והגדיל.

מהו דתימא: לא קים ליה,

קא משמע לן.

בסורא מתנו כלשנא בתרא,

בפומבדיתא כלשנא קמא.

והלכתא: אפילו כלשנא קמא.

רפרם בפומבדיתא הוה ליה בוכרא,

ויהביה ליה לכהן בלא מומא,

אזל שדא ביה מומא.

³³ מסורת הש"ס. גירסת וילנא: צריך

יומא חד חלש בעיניה,
 אייתינה לקמיה, אמר ליה: בכור זה נתן לי ישראל במומו.
 ארפסיניה לעיניה, חזייה בשקריה.
 אמר ליה: לאו אנא דיהיבתינה לך?!

ואפילו הכי לא חש לה למילתא,
 האי - הוא דחציף,
 כולי עלמא - לא חציפי.

25. לו, ב

רפ"י

שרוע. עינו אחת גדולה ואחת קטנה:
אי כהן אי ישראל הוא. שלא היה מכיר בזה אם כהן אם ישראל ואמר ואפילו הוא כהן וחשוד על הבכור אין כאן חשדא שהרי כך נולד:
אא"כ כהן עמו. דשמא אם יאמר לו קבוע ישחטנו ויאכל הוא דכיון דקבוע הוא הרי הוא נאכל לכל אדם אלא שגזילת כהן הוא והאי לא חייש לגזילה ואכיל ליה:
הכי השתא התם. גבי שאר מומין שאין מובהקין איכא למיחשדיה לישראל שמא יגזול את הכהן ואע"ג דאדם כשר הוא בהא מילתא דלא בעי לשוחטו אלא ע"פ מומחה דנהי דקדשים בחוץ לא אכיל דבכרת הוא השוחט קדשים בחוץ מיהו אגזילה דכהן דלאו בעלמא חשיד:
איסורא עבד. בתמיה ודאי לא יגזול:

ההוא שרוע דאִתָּא לְקַמִּיה דְּרַב אֲשִׁי,

אָמַר: לְמַאי נִיחֹוֹשׁ לִיה?

אִי כֹהֵן הוּא, אִי יִשְׂרָאֵל הוּא - הָרִי בְּכוֹר וּמוֹמוֹ עָמוֹ.

אָמַר לִיה רַבִּינָא לְרַב אֲשִׁי: וְדִלְמָא יִשְׂרָאֵל הוּא,

וְאָמַר רַב יְהוּדָה:

אִין רוֹאִין בְּכוֹר יִשְׂרָאֵל, אֶלָּא אִם כֵּן כֹּהֵן עָמוֹ!

אָמַר לִיה: הָכִי הִשְׁתָּא?!

הֵתָם - נְהִי דְקַדְשִׁים בְּחוּץ לָא אָכִיל, אֲמַמוּנִיה דְּכֹהֵן חָשִׁיד,

הֵכָא - מְכַדִּי יָדַע דְּהָאִי מוֹם מוֹבָהֶק הוּא,

מַאי טַעְמָא אֲתִיּוּה קַמִּיה רַבָּנָן? מִשּׁוֹם כְּבוֹדוֹ דְּחָכְם,

עַל כְּבוֹדוֹ דְּחָכְם לָא עֲבַר³⁴ - אִיסוּרָא עֲבַד?!

³⁴ מסורת הש"ס. גירסת וילנא: עבד

26. לו, ב

רש"י

מתני'

הכל נאמנין על מומי מעשר.
להעיד שמאליו נפל בו ובספק
מעשר קאמר כגון קרא לתשיעי
עשירי דאמרי' בפ' אחרון (לקמן
נט.) אינו נאכל ואין לו תקנה
אלא במום :

גמ'

מי ידע הי נפיק. בפתח עשירי
שיטיל בו מום מעיקרא :
בריש עשרה. כלומר בעשירי :

מתניתין

הכל נאמנין על מומי מעשר.

גמרא

מאי טעמא?

דאי בעי, שדי ביה מומא מעיקרא.

מי ידע הי נפיק?!

וכי תימא: מפיק ליה בריש עשרה,
"לא יבקר בין טוב לרע" (ויקרא כז, לג) אמר רחמנא!

אלא:

דאי בעי, שדי ביה מומא בכולי עדריה.

27. לו, ב

רס"י

מתני'
שנסמית עינו. דהוי מום
מובהק:
בני הכנסת. שאין חכמים:

גמ'
בחוזה לארץ. שאינו ראוי
להקריב ואפילו בזמן בית
המקדש במס' תמורה (דף כא:):

מתניתין

בְּבוֹר שְׁנִסְמִית עֵינוֹ,
וְשִׁנְקָטָעָה יָדוֹ,

וְשִׁנְשַׁבְּרָה רִגְלוֹ - הָרִי זֶה יִשְׁחַט עַל פִּי שְׁלֹשָׁה בְּנֵי הַכְּנָסֶת.

רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר:

אֶפִּילוֹ יֵשׁ שָׁם עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה - אֵינוֹ נִשְׁחַט אֲלָא עַל פִּי מוֹמָקָה.

גמרא

רַבִּי שְׁמֵלָאִי וְרַבִּי יְהוּדָה נְשִׂיאָה, תְּרוּיָהּ מִשְׁמִיָּה דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי אָמְרִי,
וְאָמְרִי לָהּ: רַבִּי שְׁמֵלָאִי וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי, תְּרוּיָהּ מִשּׁוּם רַבִּי יְהוּדָה נְשִׂיאָה אָמְרִי:
הִתְּרַת בְּכוֹר בְּחוּצָה לָאֶרֶץ - עַל פִּי שְׁלֹשָׁה בְּנֵי הַכְּנָסֶת.

אמר רבא:

ובמומין מובהקין.

מאי קא משמע לן?

תנינא:

"בְּבוֹר שְׁנִסְמִית עֵינוֹ,

וְשִׁנְקָטָעָה יָדוֹ,

וְשִׁנְשַׁבְּרָה רִגְלוֹ - הָרִי זֶה יִשְׁחַט עַל פִּי שְׁלֹשָׁה בְּנֵי הַכְּנָסֶת"!

אי ממתניתין, הוה אמינא: בחוצה לארץ - אפילו מומין שאין מובהקין,
והאי דקתני מובהקין - להודיעך כחו דרבי יוסי,

קא משמע לן.

28. לו, ב - לז, א

רפ"י

ספק. אמרה לי ר' ירמיה משמיה
 דרב ספק אמרה לי משמיה
 דשמואל:
שלשה מתירין את הבכור כו'.
 במומין מובהקין:
לאפוקי מדרבי יוסי. דמתני':
במקום שאין חכם. הא יש חכם
 הוא לבדו מתירו:
כגון מאן. הוי אותו חכם:
מכלל דהני תרי כל דהו. בתמיה
 כלומר אפי' עמי הארץ השנים
 ועמי הארץ היאך ראויין
 להצטרף:
דמסברי להו. טעמי הלכות
 נדרים וסברי ואותו חכם ילמד
 את השנים:

אמר רב יהודה אמר רבי ירמיה בר אבא,
 ספק משמיה דרב, ספק משמיה דשמואל:
 שלשה מתירין את הבכור במקום שאין מומקה.

מאי קא משמע לן?

תנינא:

"הרי זה ישחט על פי שלשה בני הפנסת!"

אי ממתניתין, הוה אמינא: במקום מומקה,
 קא משמע לן: במקום שאין מומקה - אין,
 במקום שיש מומקה - לא.

אמר רב חייה בר עמרם:

שלשה מתירין את הבכור במקום שאין מומקה,
 שלשה מתירין את הנדר במקום שאין חכם.

"שלשה מתירין את הבכור במקום שאין מומקה" -
 לזא, לאפוקי מדרבי יוסי.

"שלשה מפירין את הנדר במקום שאין חכם" -
 לאפוקי מדרבי יהודה,
 דתנינא:

"הפרת נדרים - בשלשה.

רבי יהודה אומר:

אחד מהם חכם."

"במקום שאין חכם" - כגון מאן?

אמר רב נחמן:

כגון אנא.

"רבי יהודה אומר:

אחד מהן חכם."

מכלל: דהנה - כל דהו?

אמר רבינא:

דמסתברי ליה וסבר.

29. לז, א

רס"י

מהו דתימא. הא קיימא לן במסכת גיטין (דף סז.) רבי יוסי נימוקו עמו ותיהוי הלכתא כוותיה:

נימוקו. טעמו שהיה מביא טעם לדבריו כל שעה:

תפשוט מהא. דאמר רב חננאל משמיה דרב אין הלכה כר' יוסי תפשוט דהך קמיינתא דאמר רב יהודה לעיל ספק משמיה דרב ספק משמיה דשמואל ג' מתירין את הבכור תפשוט משמיה דשמואל איתמר דאי משמיה דרב תרתי למה ליה למימר לרב תרתי זימני דשלשה מתירין את הבכור ואין הלכה כר' יוסי:

"רבי יוסי אומר:**אפילו יש שם עשרים ושלשה - אינו נשחט אלא על פי מומחה".****אמר רב חננאל אמר רב:****אין הלכה כרבי יוסי.****פשיטא!****יחיד ורבים - הלכה כרבים!****מהו דתימא: נמוקו עמו,****קא משמע לן.****תפשוט מהא, דהך קמיינתא משמיה דשמואל איתמר,****דאי משמיה דרב - תרתי למה לי?****חדא מקלל דחבירתה איתמר.**

30. לז, א

רס"י

מתני'
השוחט את הבכור, ומכר
 מבשרו:
ונודע שלא הראהו, לחכם:
מה שאכלו, הלוקחים אכלו:
ויחזיר להם הדמים, משום קנס
 דאיסור ספק הוי:
הבשר יקבר, דבכור תם אסור
 בהנאה:
מכרוהו, הלוקחים לעובדי
 כוכבים הואיל ולא גרם להו
 איסורא ישלמו לו דמי בשר
 טריפה בזול והוא יחזיר להם
 המותר:

גמ'
קצה, מואסת כמו ואקוץ במ
 (ויקרא כ):
יחזיר להם כל הדמים, דכל מה
 שאכלו אינו נהנה להם משעה
 שנודע להם:
ינכה, והוא יטול קצת בתמיה:
ולימא ליה, ישראל לכהן שמכר
 מה אפסדתך הלא אם היה
 הבשר בידך היה טעון קבורה
 שהרי תם שחטתו:
כגון דזבין ליה, כהן השוחט
 מקום המום לישראל:
דאמר ליה, כהן אם היה בידי
 הוה מחזינא ליה כמו שהוא
 שחוט:
כר' יהודה, דאמרינן בפרק עד
 כמה (לעיל כח), השוחט את
 הבכור ואחר כך הראה את מומו
 רבי יהודה מתיר:
טבלים, אמאי יטול קצת לימא
 ליה מוכר ללוקח אי לאו
 דאכלתנהו הוה מתקנא להו:
יין נסך, אמאי יטול קצת
 [ומשני] כגון דלא זבין ליה יין
 נסך גופיה אלא עירבו עם יין
 כשר ומכרן לימא ליה אי
 הדרתיה ניהלי הוה מזבינא ליה
 לעובדי כוכבים חוץ מדמי יין
 נסך שבו:

מתניתין

השוחט את הבכור,
ונודע שלא הראהו: מה שאכלו - אכלו,
ויחזיר להם הדמים,
ומה שלא אכלו - הבשר יקבר,
ויחזיר את הדמים.
וכן השוחט את הפרה ומכרה,
ונודע שהיא טרפה: מה שאכלו - אכלו,
ומה שלא אכלו - הם יחזירו לו את הבשר,
והוא יחזיר להם את הדמים.
מכרוהו לגוים,
או הטילוהו לכלבים - ישלמו דמי טרפה.

גמרא

תנו רבנן:
"המוכר בשר לחבירו, ונמצא בשר בכור,
פירות, ונמצא טבלים,
יין, ונמצא יין נסך: מה שאכלו - אכלו,
ויחזיר להם את הדמים.

רבי שמעון בן אלעזר אומר:
דברים שהנפש קצה בהן - יחזיר להן את הדמים,
ושאין הנפש קצה בהם - ינכה להם את הדמים.
ואלו הן דברים שהנפש קצה בהן: נבילות,
וטריפות,
שקצים,
ורמשים.
ואלו הן דברים שאין הנפש קצה בהן: בכורות,
טבלים,
ויין נסך."

!"בכור"!!

וליא ליה: מאי אפסדתך?

לא צריכא, כגון דזבין ליה ממקום מומא,
 דאמר ליה: אי לאו דאכלת, הוה מחזינא ליה, ונשרי ניהליה.
 כרב' יהודה (לעיל כח).

!"טבלים"?

הוה מתקינא להו, ואכלנא להו.

!"יין נסך"?

על ידי תערובת.
 וכרבן שמעון בן גמליאל,
 דתנו:

"יין נסך שנפל לבור - כולו אסור בהנאה.
רבן שמעון בן גמליאל אומר:
ימכר כולו לגוים, חוץ מדמי יין נסך שבו."

הדרן עלך כל פסולי המוקדשין